

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет мистецтв
Кафедра образотворчого мистецтва

**МИСТЕЦТВО ПЛАКАТА В СУЧАСНОМУ КУЛЬТУРНО-
ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ**

Кваліфікаційна робота студента

групи ОМм-24

ступінь вищої освіти магістр

спеціальності 014.12 Середня освіта

(Мистецтво. Образотворче мистецтво)

Лебеда Іллі Леонідовича

Керівник: ст. викладач, доктор філософії

з освітніх, пед. наук

Карпова Вікторія Костянтинівна

ЗАПЕВНЕННЯ

Я, **Лебедь Ілля Леонідович**, розумію і підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності. Запевняю, що ця кваліфікаційна робота виконана самостійно, не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Я не надавав і не одержував недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело.

Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету ознайомлений. Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

A handwritten signature in blue ink, consisting of stylized, overlapping loops and a long horizontal stroke at the end, positioned above a thin horizontal line.

Ілля Лебедь

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ МИСТЕЦТВА ПЛАКАТУ.....	7
1.1. Історичний аспект плакатного мистецтва.....	7
1.2. Типологія та функції основних видів плакатів.....	15
1.3. Культурно-просвітницька функція плакату в освітньому процесі..	21
Висновки до розділу 1.....	24
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА СТВОРЕННЯ ПРАКТИЧНОЇ ЧАСТИНИ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ.....	26
2.1. Формування задуму та розробка концепції.....	26
2.2. Особливості створення плакату засобами комп'ютерної графіки..	30
2.3. Концептуальна розробка та пошуки композиції плакату	36
Висновки до розділу 2.....	40
РОЗДІЛ 3. ВПЛИВ МИСТЕЦТВА ПЛАКАТА В КУЛЬТУРНО- ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ.....	42
3.1. Роль плакату як соціокультурне й освітнє явище в позашкільних закладах освіти.....	42
3.2. Методичні рекомендації щодо проведення занять зі створення плакату в системі позашкільної освіти.....	48
Висновки до розділу 3.....	55
ВИСНОВКИ.....	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	59
ДОДАТКИ.....	64
ДОДАТОК А.....	64
ДОДАТОК Б.....	73
ДОДАТОК В.....	78

ВСТУП

Актуальність теми дослідження У сучасному світі, що характеризується динамічністю суспільних процесів, інформаційним перенасиченням і зростанням ролі візуальної комунікації в суспільстві та необхідністю формування візуальної грамотності в освітньому середовищі, мистецтво плакату зберігає свою актуальність та набуває нових форм вираження.

Плакат виступає як ефективний засіб передавання інформації, візуального впливу на аудиторію та формування соціальних наративів. Його здатність поєднувати художню виразність із функціональністю робить цей вид мистецтва важливим інструментом культурної та освітньої взаємодії.

Як результат, особливої ваги набувають дослідження мистецтва плаката що присвячені численні публікації фахівців, як: Бросаліна О., Ваврик О., Галькенвич Т., Донець О., Іванченко Ю., Лагутенко І. [13, 19, 30].

Особливої актуальності мистецтво плакату набуває в умовах суспільних трансформацій, коли виникає потреба в оперативному відображенні подій, ідеологічних позицій, соціальних протестів чи закликів до дії. Плакат як художній продукт візуальної культури активно використовується як у традиційному друкованому форматі, так і в цифровому просторі – зокрема в соціальних мережах, онлайн-кампаніях і цифрових виставках.

Крім того, плакат виконує важливу роль у збереженні історичної пам'яті, осмисленні культурної ідентичності та формуванні громадянської свідомості. Візуальні меседжі, закладені в плакатах, здатні швидко залучати увагу, викликати емоційний відгук і сприяти рефлексії над актуальними проблемами сучасності.

Втім, мистецтво плакату продовжує залишатися актуальним завдяки своїй універсальності, соціальній значущості, здатності швидко реагувати на події та впливати на глядача через сильне візуальне повідомлення. У XXI

столітті воно розвивається у взаємодії з цифровими медіа, що відкриває нові горизонти для самовираження митців та комунікації з аудиторією.

Однак, плакат в освіті виконує багатофункціональну роль, слугуючи засобом візуалізації навчального матеріалу, підвищення пізнавального інтересу учнів та передачі інформації. В культурно-освітньому просторі плакат – це навчальний або просвітницький матеріал, який використовує образотворче мистецтво та лаконічний текст для привернення уваги до культурних цінностей, історичних подій чи соціальних проблем, з метою поширення знань та формування світогляду учнів. Він може бути традиційним паперовим, або інтерактивним мультимедійним, що дозволяє учням досліджувати теми в будь-якому порядку [12, с. 59-60].

Метою дослідження є вивченні специфіки плакатного мистецтва як складової візуальної культури та практичної можливості його інтеграції в сучасний культурно-освітній процес. Відповідно до мети були сформовані такі **завдання**:

- 1) проаналізувати історичний аспект плакатного мистецтва;
- 2) дослідити типологію та функції основних видів плакатів;
- 3) проаналізувати культурно-просвітницьку функцію плакату сприйняття в контексті мистецтва;
- 4) вивчити роль плакату як соціокультурне й освітнє явище в позашкільних закладах освіти;
- 5) розробити методичні рекомендації до проведення занять зі створення плакату в системі позашкільної освіти;
- 6) створити серію плакатів до визначних дат засобами комп'ютерної графіки.

Об'єкт дослідження є плакат в культурно-освітньому процесі як простір візуальної комунікації.

Предмет дослідження є візуальні та тематичні аспекти сучасних плакатів в культурно-освітньому середовищі що охоплює культурні цінності у візуальній формі.

Для досягнення мети та вирішення поставлених завдань у роботі було застосовано комплекс взаємопов'язаних **методів дослідження**, а саме: теоретичний аналіз наукових і мистецтвознавчих джерел дав змогу систематизувати ключові поняття до вивчення плакатного мистецтва; історико-культурний і мистецтвознавчий підходи, що дозволили розкрити еволюцію художньо-образних трансформацій у плакаті та простежити їх у контексті культурних процесів; метод мистецтвознавчого опису творів; метод конструктивного аналізу, конкретизації та систематизації, що забезпечили цілісність і логічну послідовність дослідження.

Структура кваліфікаційної роботи: складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаної літератури та додатків. Основний зміст викладено на 55 сторінках, загальний обсяг магістерської роботи – 89 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ МИСТЕЦТВА ПЛАКАТУ

1.1. Історичний аспект плакатного мистецтва

Мистецтво плаката має глибоке історичне коріння що еволюціонувало відповідно до змін у соціальному, політичному й культурному житті суспільства. Його витoki можна простежити ще в античності, де елементи візуальної комунікації використовувалися у вигляді написів, символів, зображень на стінах та публічних місцях для інформування населення.

Історики наголошують, що перші згадки цього образотворчого жанру належать давнім жителям Єгипту. З практичної сторони, постери використовували як об'яви про розшук рабів, з причини постійних спроб звільнитися та втекти від рабства. Звісно з плином часу культура та мистецтво розвивались, а зовнішній вигляд плакатів змінювався [22, с. 256].

Як засвідчує наше дослідження, наступним осередком стала Стародавня Греція і Рим, країни які через свою розвинуті культурну й наукову сфери породили відомих філософів, науковців, письменників й митців. Тодішні плакати використовувались як певні оголошення про вистави чи торгові пропозиції для мешканців, можна виокремити що саме такі форми суспільної комунікації стали родоначальниками сучасних афіш та реклами (Рис.А.1.1).

Офіційно мистецтвознавці визначають конкретний рік, який став початком появи відомих нам форм сучасних плакатів, а саме в 1482 році англійський торговець книгами на ім'я Батдольд, використав як рекламу нового видання «Геометрії Евкліда» (збірник теорій давньогрецького математика Евкліда), вперше використав плакат. Надалі цей витвір мистецтва поширювався Західною Європою, люди використовували його як продукт реклами, але варто пам'ятати що лише в єдиному варіанті, про друкування мови поки не йшло [8, с. 5].

Проте як окремий вид графічного мистецтва плакат почав формуватись у період винайдення друкарства (XVI ст.), коли з'явилась можливість масового відтворення текстово-зображувального матеріалу. Уже в XVII–XVIII століттях у Європі набули поширення так звані афіші – переважно театральні чи рекламні оголошення, виконані вручну або гравіруванням.

Наступним етапом розвитку плакатного жанру стало винайдення нового виду графічного мистецтва, техніки створення тиражованих зображень у 1796 році. Винахідником літографії винайденої наприкінці XVIII століття є німець - Алоїс Зенефельдерю. Літографія стала однією з найважливіших технік у становленні плаката як масового виду графічного мистецтва (Рис.А.1.2.). На відміну від традиційних способів друку (гравюра на дереві чи міді), літографія дозволяла створювати більш деталізовані й водночас тиражовані зображення. Це забезпечило доступність друкованої продукції, зокрема плакатів, для широкого загалу [8, с.8-9].

Особливістю літографії було те, що вона поєднала художню виразність з технічною простотою, даючи можливість митцям втілювати складні графічні рішення у багатотиражному форматі. Завдяки можливості працювати з кольором і переносити малюнки на великі формати, саме літографія відкрила нові перспективи для розвитку рекламного, театрального та агітаційного плаката у XIX–XX століттях [49, с. 45 - 46].

Завдяки цій технології плакат поступово перетворився на дієвий інструмент візуальної комунікації, який об'єднав у собі мистецьку естетику та соціальну функцію. Вплив літографії простежується і сьогодні, оскільки вона заклала підвалини для формування сучасних графічних практик, у тому числі й цифрових технологій у плакатному мистецтві.

Із розвитком технологій друку способи відтворення тиражованої графіки зазнавали постійних змін. Традиційну літографію, що мала певні обмеження у кольоровій гамі (зазвичай виконувалася лише чорним кольором на білому чи кольоровому тлі), поступово замінила хромолітографія. Цей метод передбачав використання кількох друкарських форм, виконаних на

камені або цинкових пластинах, на які попередньо наносили контури окремих кольорових плям, що забезпечувало багатобарвність і виразність зображення [48, с.16-17].

Більш наближеним до сучасної техніки створення плаката стає фотохромолітографія. У 1865 році австралієць Барон фон Рансонет робить друк плакатів набагато легшим, використавши всього три фарби – синя, червона та жовта. Саме цей спосіб дає змогу масово тиражувати репродукції в натуральних кольорах, в тому числі й плакати [21, с. 2].

У сучасному мистецтвознавстві спостерігається відсутність уніфікованої термінології та усталеної класифікації плакатного мистецтва, що призводить до варіативного й подекуди суперечливого тлумачення відповідних понять. У цьому контексті особливої значущості набувають дослідження плаката як різновиду графічного мистецтва, як ефективного інструмента візуальної комунікації та як самобутнього художнього феномену, що активно розвивався наприкінці XIX – на початку XX століття в європейському та американському культурному просторі [24, с. 11].

Втім, плакат є одним із провідних жанрів станкової графіки, основним завданням якого є передача певного змістового послання шляхом поєднання зображення та тексту. Його головна мета – забезпечити швидку та дієву комунікацію з глядачем за допомогою виразних візуальних засобів, що здатні викликати миттєву емоційну реакцію або донести конкретну ідею. У системі жанрів образотворчого мистецтва плакат розглядається як форма станкової графіки, що передбачає індивідуальне сприйняття та взаємодію з глядачем [35].

Справжній розквіт плакатного мистецтва розпочався в другій половині XIX століття з розвитком літографії. Плакат набуває особливостей, які характерні для самостійного художнього жанру, митці звертаються до символізму, надаючи творам глибокого значення та зображуючи власні переживання на полотні. Осередком стрімкого розвитку плакатного жанру стає Франція. Французький художник Жюль Шере вважається одним із

засновників сучасного кольорового плаката, відомий як батько сучасного плакати. Його роботи поєднували естетику, декоративність і рекламну функцію. Однак він перший почав використовувати яскраві кольори, легку композицію та декоративний ритм, що створювали відчуття свята і радості життя. Його плакати для паризьких театрів, кабаре та розважальних закладів «Мулен Руж» (Рис.А.1.3), «Фолі-Бержер» (Рис.А.1.4) стали справжніми іконами епохи [24, с. 27]. У цьому ж періоді з'являються роботи таких митців, як Анрі де Тулуз-Лотрек, Альфонс Муха, які перетворили плакат на витвір мистецтва.

Аналіз мистецької літератури засвідчує, що характерною особливістю робіт французького художника є жінки в ролі центрального персонажа (переважно жіноча постать – уособлення краси, грації й свободи), навколо якого розгорталися декоративні елементи, що підсилювали динаміку сцени. Текст, вписаний у зображення, органічно поєднувався з образами, створюючи єдиний візуальний ритм. У народі жінок називали «шаретти» (cherettes): життєрадісні та усміхнені, вони отримали це прізвисько на честь Жуля Шере (Рис.А.1.5). Композиція плакатів складається з привабливих кольорів, рухливих фігур, динамізму між фактурами та формами, що породжували запаморочливий каскад емоцій [24, с.33].

Також, Жюль Шере систематизував і узагальнив основні принципи та характеристики плакатного мистецтва, які залишаються актуальними й у сучасному дизайні. Серед них є здатність привертати увагу за допомогою яскравих кольорів і контрастних відтінків, легкість сприйняття та читабельність тексту, виразність композиції, де головний акцент робиться на центральному образі, лаконічність і чіткість подання інформації, що дозволяє глядачеві швидко зрозуміти зміст повідомлення (Рис. А.1.6) [18].

Ще однією знаковою постаттю в історії плакатного мистецтва є Анрі де Тулуз-Лотрек – французький живописець і графік, представник постімпресіонізму. Митець народився в аристократичній родині в місті Альбі, а згодом переїхав до Парижа, де сформувався його творчий стиль і

світогляд. Особисті обставини, зокрема спадкова хвороба – пікнодізостоз, що вплинула на розвиток скелета, не стали перешкодою для його художньої діяльності, а навпаки, сприяли глибшому зануренню у творчість. У родині Лотреків цінували мистецтво: у домі зберігалися численні картини, начерки та гравюри, що створювало сприятливе середовище для розвитку митця.

Тулуз-Лотрек одним із перших звернувся до літографії як засобу художнього самовираження. Він створював рекламні плакати, гравюри та афіші, де головними героями часто ставали звичайні мешканці паризького Монмартра – танцівниці, актори, музиканти (Рис. А.1.7). Його плакати для кабаре «Мулен Руж» стали справжнім проривом у мистецтві реклами, завдяки їм заклад здобув широку популярність, а сам Лотрек отримав визнання як талановитий плакатист (Рис. А.1.8) [10].

Художній стиль митця вирізнявся лаконічністю, виразною колористикою та глибоким психологізмом. У його роботах помітний вплив японської гравюри, що проявляється у площинності зображення, декоративності ліній і композиційній динаміці. Протягом життя Тулуз-Лотрек створив понад 700 живописних полотен, сотні акварелей, плакатів і графічних робіт, а також низку керамічних і вітражних творів [10].

Хоча за життя митець не отримав широкого офіційного визнання, його творчість стала важливою віхою у розвитку модерного мистецтва. Саме Тулуз-Лотрек заклав основи нового художнього бачення, яке згодом стало фундаментом стилю арт нуво – напряму, що поєднав естетику, експресію та декоративність у єдину художню мову.

Наприкінці XIX століття плакатне мистецтво набуло світового визнання, перетворившись із суто рекламного засобу на самостійний вид художнього вираження. Бурхливий розвиток жанру припадає на 1890-ті роки, коли формується стиль ар-нуво — декоративний напрям, що поєднав у собі впливи візантійських ікон, романтизму прерафаелітів і мотивів кельтського відродження. Цей стиль став визначальним для плакатів паризької школи початку XX століття, які справили значний вплив на розвиток європейської

графіки. Серед провідних митців цього періоду варто відзначити Альбера Гійома, Ежена Грассе та Жоржа де Фера, чії роботи стали взірцем поєднання декоративності, витонченості та художньої експресії.

Доцільно також зазначити, що у II половині XIX століття, митці впевнено намагалися експериментувати з плакатним жанром. Так чеський художник, ілюстратор, ювелірний дизайнер і плакатист Альфонс Муха зміг покласти край академізму на користь яскравих ліній, натхнених природою. На ранньому етапі кар'єри художник зміг привернути увагу до себе виключно своїми навичками до ілюстрацій, його роботи наповненні орнаментикою, квітковими мотивами та міфологічною символікою.

Альфонс Марія Муха, відомий своєю майстерністю як ілюстратор, плакатист, народився 1860 року в Чехії, в родині судового чиновника. Спочатку працював у міському суді разом з батьком, але мрії до творчості не залишав тому брався за будь-яку роботу хоч побічно пов'язану з мистецтвом. У місцевому театрі він створював афіші, запрошення і декорації, тоді його і помітили. Спершу його запросили декоратором у Відень, а потім і в графський замок в Парижі, прикрашати розписом стіни. Там навчався в кращих академіях, але через два роки втрачає фінансову підтримку від мецената, тому повертається декоративного живопису [17].

Крім того, початком успішної кар'єри художника стає замовлення афіши для спектаклю за участю Сари Бернар (відомої французької актриси, скульпторки та письменниці), їй настільки сподобалась робота художника, що вона влаштувала його в театр головним декоратором (Рис.А.1.9) [8, с. 10-11]. Одним з найвідоміших робіт митця є плакат «Флірт» (Рис.А.1.10), створена у період розквіту його творчості наприкінці XIX століття (приблизно 1899 рік). Цей твір яскраво відображає стиль ар-нуво і демонструє його унікальний підхід до плакатного мистецтва – поєднання декоративності, грації й символізму. Однак, зображення жінки це не просто модель – це символ гармонії, духовності та природної елегантності. Мотив флірту тут постає як мистецтво спілкування, легке й витончене, уособлення

привабливості й магії жіночої натури. Плакат «Флірт» демонструє перехід від суто рекламної функції до художньої — він перетворює комерційний жанр на мистецький витвір. Ця робота, як і інші плакати митця («Job» (Рис.А.1.11), «Biscuits Lefèvre-Utile» (Рис.А.1.12), утверджує ідею, що плакат може бути носієм естетичних і духовних цінностей, а не лише засобом комунікації.

Загалом, Альфонс Муха вдало демонстрував свою майстерність не тільки на рекламних плакатах, його книжкові ілюстрації, ліплення театральних декорацій, створення прикрас та шпалер демонстрували адаптивність митця [17]. Його композиції склалися з плавних ліній, пастельних тонів, природних форм та образів прекрасних дам, розташованих на першому плані, що створювали неповторну гармонію і єдність (Рис. А.1.13).

У зв'язку з викладеним вище у період із 1894 по 1897 роки виставки плакатного мистецтва почали активно проводитися за межами Франції, а саме у Великій Британії, Італії, Німеччині та Швейцарії й почали формуватися національні особливості стилю в різних країнах. Голландські та швейцарські плакати вирізнялися точністю, гармонійністю й стриманістю композиційних рішень; німецькі митці надавали перевагу виразності форм і символізму, який часто мав відголоски середньовічного готичного мистецтва; а італійські художники, навпаки, прагнули до емоційності, динамізму й мелодраматичності у своїх плакатах. Так поступово плакатне мистецтво набувало національного колориту, відображаючи культурні традиції кожної країни [49 , с. 73].

Водночас упродовж XX століття митці активно зверталися до сучасних стилів, напрямів і тематик, втілюючи їх у плакатному мистецтві з такою майстерністю, що плакат поступово утвердився як самостійна галузь образотворчого мистецтва. Як і інші форми графіки, він увійшов у повсякденне культурне життя — його елементи з'явилися в оформленні книжок, музичних збірників, партитур, а також у візуальній журналістиці, яка стала невід'ємною складовою преси того часу. Плакат відображав

динаміку епохи, її суспільні настрої та художні пошуки, стаючи своєрідним дзеркалом свого часу.

На початку XX століття плакат набув нового звучання в умовах соціальних революцій, воєн та ідеологічної боротьби. Зокрема, в радянському, німецькому, американському плакатному мистецтві активно використовувалися політичні гасла, символіка, карикатури. Особливо помітним є внесок радянської школи агітаційного плаката (Маяковський, Родченко), де поєднувалися конструктивістські елементи з пропагандистським змістом.

Найвідомішим у першій половині XX століття є французький дизайнер Кассандр, чиї роботи стали символом епохи модернізму й арт-деко. Він народився у 1901 році в Харкові (нині Україна), а згодом жив і працював у Франції, де сформувався як один із провідних майстрів графічного дизайну 1920–1930-х років. Особливістю творчості Кассандра є те, що він поєднав у своїх творчих доробках естетику мистецтва і точність конструкції, створивши новий підхід до плакату як візуальної системи комунікації [20, с.9]. Його плакати вирізняються: геометричністю форм – художник активно використовував коло, трикутник, лінії, спрощені силуети; лаконічністю кольору — обмежена палітра, що посилювала контраст і візуальний вплив; динамічною композицією – рух і перспектива підкреслювали сучасність та енергію зображеного; поєднанням мистецтва й типографіки – текст стає частиною зображення, а не лише підписом (Рис.А.1.14, Рис.А.1.15).

Згідно з цим, Кассандр – це художник, який зробив плакат інтелектуальним мистецтвом, де кожен елемент підпорядкований ідеї. Його роботи поєднують естетику модерну, конструктивізму та арт-деко, і сьогодні залишаються еталоном візуальної культури XX століття.

У другій половині XX століття плакат активно розвивався у сфері реклами, кіно, музики, соціальної тематики під впливом новітніх друкарських технологій. Використання офсетного друку забезпечило високу якість відбитків і дозволило поєднувати текст із фотографією та складною

графікою. Саме в цей період плакат утверджується як провідний жанр масової культури та політичної комунікації, стає важливим інструментом соціального впливу та формування громадської думки [5]. Сучасний етап розвитку плакату пов'язаний з цифровими технологіями та інтернетом. Сьогодні плакат існує не лише в друкованій, а й у цифровій формі - як онлайн-афіша, мем, візуальний заклик чи арт-об'єкт у медіапросторі. Він залишається актуальним засобом візуального висловлення в мистецтві, дизайні, освіті, соціальних ініціативах.

У сучасних умовах плакат як форма візуального мистецтва зазнав інтенсивного розвитку та трансформації, еволюціонувавши у складну мову візуальних символів і образів. Водночас основні образотворчі засоби та принципи композиційної побудови залишаються сталими вже понад століття.

Серед яскравих представників сучасного плакатного мистецтва варто назвати Мішеля Лістера, Лоїс Ван Баарле, Кіт Харінга (Рис.1.16), Енді Воргола (Рис.А.1.17) та багатьох інших митців. Кожен із них сформував індивідуальний художній почерк і зробив вагомий внесок у розвиток візуальної культури сьогодення. Їхні роботи поєднують соціальну гостроту, експериментальність форми та новаторське мислення, що відображає тенденції сучасного мистецтва — від вуличної графіки до цифрових ілюстрацій і дизайнерських концептів [13].

Таким чином, розвиток плакатного мистецтва пройшов складний і багатогранний шлях – від простого інформативного носія до повноцінної художньої форми, здатної впливати на свідомість, формувати естетичні орієнтири й мобілізувати суспільство до дії.

1.2. Типологія та функції основних видів плакатів

У сучасному інформаційному просторі віртуальне середовище займає дедалі важливіше місце у житті людини. Воно перетворилося на універсальний простір для спілкування, отримання знань, обміну досвідом і взаємодії з брендами чи організаціями. Завдяки високій інформативності та

емоційній виразності візуальний ряд ефективно привертає увагу, активізує сприйняття та створює передумови для глибшого залучення цільової аудиторії до змісту повідомлення. Серед найдієвіших форм подання інформації у цифровому просторі важливе місце посідає плакат, який поєднує естетику, змістовність і здатність формувати візуально-образне мислення глядача [1, с. 5].

Є підстави вважати, що плакат посідає важливе місце у системі мистецтва дизайну та розглядається як потужний засіб візуальної комунікації, здатний ефективно передавати інформаційні повідомлення та привертати увагу реципієнта. Його художня специфіка зумовлена різноманіттям стилів, технік та підходів, що забезпечує унікальність цього виду графічного мистецтва. Кожен різновид плаката характеризується специфічними ознаками, які визначають його призначення, стилістику, форму та змістове наповнення.

Однак, плакат виступає універсальним засобом візуального впливу, який може існувати як у традиційному друкованому форматі, так і в електронному вигляді. Друковані плакати зазвичай використовуються у громадських місцях – навчальних закладах, культурних центрах, на виставках, у закладах позашкільної освіти чи на вулицях міст. Їхнє призначення полягає у фокусуванні уваги глядача в реальному просторі, створенні візуально-естетичного оточення та активізації зацікавлення певною подією, тематикою чи ідейним посилом.

Електронні плакати, своєю чергою, є невід’ємною складовою цифрової культури. Вони активно поширюються у соціальних мережах, на вебсайтах, інформаційних платформах, у віртуальних виставках. Такий формат відкриває ширші можливості для інтерактивності: плакат може поєднувати анімацію, звуковий супровід, гіперпосилання чи відеофрагменти, що підсилює його комунікативну функцію [29, с. 137].

Водночас між друкованими та електронними плакатами існує взаємозв’язок – більшість сучасних дизайнерів створюють плакати у

цифрових програмах, що дозволяє легко адаптувати їх як для онлайн-поширення, так і для поліграфічного відтворення. Таким чином, поєднання друкованих і цифрових форматів розширює межі сприйняття мистецтва плакату, роблячи його доступним для широкої аудиторії й актуальним у контексті сучасного культурно-освітнього процесу.

Аналіз зібраного ілюстративного матеріалу та вивчення зразків плакатного мистецтва дає змогу визначити певні закономірності у їхній структурі та художньо-композиційній побудові. На основі цього можна виокремити три основні типи плакатів, кожен із яких має свої виражальні особливості, засоби впливу та сферу використання [2, с. 134].

Перший тип – шрифтовий плакат. Його композиція побудована переважно на текстових елементах, де головну роль відіграє типографіка. Засоби шрифту: форма, розмір, колір, ритм і розташування все це визначає загальний художній образ твору. Такий плакат вирізняється лаконізмом, чіткістю й високим рівнем узагальнення, адже саме слово стає головним носієм змісту. Шрифтові плакати часто використовуються у соціальній рекламі, політичних або культурно-просвітницьких кампаніях, де важливим є швидке донесення інформації.

Другий тип – плакат, що поєднує шрифт і графічне зображення. Це найбільш поширений різновид, у якому текст і зображення взаємодіють, утворюючи єдиний візуальний комплекс. Гармонійне поєднання словесного та образного компонентів посилює емоційний і смисловий вплив на глядача. Такий підхід дозволяє досягти балансу між інформативністю та естетичною виразністю. У навчальній практиці саме цей тип плакату є найзручнішим для опанування студентами, оскільки дає змогу працювати одночасно з типографікою та композицією.

Третій тип – плакат, побудований виключно на графічному зображенні. У цьому випадку художник передає ідею переважно за допомогою форми, кольору, ритму, символів і метафор. Відсутність тексту робить такий плакат більш узагальненим, але водночас емоційно насиченим. Його сприйняття

відбувається швидко, інтуїтивно, що особливо важливо в умовах сучасного візуального середовища, де увага глядача розсіюється [2, с. 135-136].

Усі три типи плакатів мають свої художні й комунікативні функції, а їх поєднання в практиці навчання образотворчого мистецтва дає змогу комплексно розвивати у студентів почуття композиції, колористичну культуру, здатність мислити образами й формулювати ідею через візуальні засоби. Таким чином, типологічний підхід до аналізу плакатного мистецтва дозволяє глибше зрозуміти його художню природу та роль у сучасному культурно-освітньому процесі [2, с. 136].

Тому, плакат посідає важливе місце у системі сучасного дизайну, виступаючи потужним засобом візуальної комунікації, який здатний не лише передавати інформацію, а й емоційно впливати на глядача. Завдяки поєднанню образу, кольору, шрифту та композиції, плакат формує миттєве враження й ефективно доносить змістове послання.

Розмаїття стилістичних підходів, технік і художніх засобів робить плакат особливим видом мистецтва в межах графічного дизайну. Кожен тип плаката має власні характерні риси — від мети й композиційної побудови до засобів візуальної виразності. В історії розвитку цього жанру від політичних плакатів минулого до сучасних рекламних і мистецьких проєктів, плакат функціонує як універсальний інструмент вираження ідей, формування емоційного відгуку та впливу на громадську свідомість, здатність відображати дух часу, естетичні пошуки та суспільні цінності [29, с. 247]. Таким чином, плакат виступає не лише елементом дизайну, а й індикатором культурних тенденцій, засобом формування естетичних смаків і громадської свідомості, що визначає його значущу роль у сучасному мистецькому та комунікативному просторі.

У сучасному мистецтві існує значна кількість видів плакатів, що відрізняються функціональним призначенням, стилістикою, технікою виконання та матеріальною основою. У науковій і мистецтвознавчій літературі плакати класифікуються залежно від їхньої функції, змісту та

художньо-виражальних засобів. Така класифікація дозволяє більш глибоко проаналізувати їхню роль у соціокультурному середовищі та у сфері мистецтва. Серед найбільш поширених варто виокремити такі різновиди:

Політичний плакат. Політичний плакат є одним із найдавніших різновидів цього жанру. Його призначення полягає у мобілізації громадян, поширенні ідеологічних установок, підтримці політичних лідерів чи рухів. Особливістю є використання експресивних художніх прийомів – контрастної палітри, гіперболізованих образів, символів національної та державної ідентичності. Саме завдяки своїй візуальній силі політичні плакати суттєво впливали на формування суспільної думки в Україні у XX ст. (Рис.А.1.18, Рис.А.1.19). Політичні плакати виникли як засіб агітації та пропаганди, особливо у періоди соціальних зрушень і воєнних конфліктів. Вони передусім спрямовані на формування суспільних настроїв, згуртування населення та підтримку конкретних політичних концепцій чи лідерів та характеризуються лаконічними текстами, контрастними кольорами та експресивними образами, що апелюють до емоцій глядача [29, с. 105].

Соціальний плакат. Соціальні плакати покликані акцентувати увагу громадськості на важливих суспільних питаннях та актуальних викликах сучасності: екології, здоров'я, прав людини, безпеки тощо (Рис.А.1.20, Рис.А.1.21). Вони виконують просвітницьку та виховну функції, стимулюють критичне мислення та формують відповідальне ставлення до соціально значущих тем. Візуальна мова соціального плаката часто поєднує метафоричні образи, лаконічність форми та емоційний акцент, що підсилює його вплив на глядача [41, с. 103].

Рекламний плакат. Рекламні плакати є одним із ключових інструментів маркетингової комунікації. Їхнє завдання полягає у популяризації товарів, послуг чи брендів, формуванні позитивного іміджу та мотивації до споживання (Рис.А.1.22, Рис.А.1.23). Вони відзначаються динамічною композицією, яскравими кольорами, вдалим поєднанням зображення та типографіки [41, с. 103-104].

Культурно-просвітницький плакат. Цей різновид використовується у сфері освіти та культури, зокрема для популяризації мистецьких подій, театральних вистав, виставок, концертів тощо. Він поєднує інформативну функцію із художньою виразністю, виступає інструментом культурної комунікації та збереження національних традицій (Рис.А.1.24).

Навчальний (дидактичний) плакат. Навчальні плакати використовуються у закладах освіти як візуальні посібники, що сприяють кращому засвоєнню навчального матеріалу (Рис.А.1.25). Вони відзначаються структурованістю, логічністю викладу та інформативністю. У сучасному освітньому процесі часто створюються із використанням комп'ютерної графіки, що забезпечує їхню доступність і варіативність [41, с. 104].

Мистецький плакат. Мистецькі плакати створюються переважно як форма художнього висловлювання та експерименту. Вони зосереджені не стільки на інформаційній, скільки на естетичній функції, демонструючи авторське бачення та індивідуальний стиль митця (Рис.А.1.26, Рис.А.1.27).

Однак, розмаїття видів плакатів відображає їх багатофункціональність та гнучкість як жанру станкової графіки й графічного дизайну. Кожен із різновидів має власні цілі, художні особливості та сферу застосування, проте в сукупності вони формують потужний інструментарій візуальної комунікації, що зберігає актуальність у сучасному суспільстві.

Важливо підкреслити, що плакат має значення не лише з позиції функціональності, але й виступає потужним інструментом самовираження та креативності дизайнера. Його художньо-образна природа ґрунтується на поєднанні візуальних елементів, кольорової символіки та текстових повідомлень, що дозволяє передавати емоції, ідеї та культурні смисли. У такий спосіб плакат виходить за межі суто прикладного жанру, набуваючи статусу самостійного мистецького явища, що поєднує у собі традиції образотворчого мистецтва та сучасні тенденції графічного дизайну [49, с. 54].

Розмаїття видів плакатів створює можливості для постійних експериментів із формою, стилем та технологіями. Візуальна мова плаката

може включати елементи живопису, фотографії, типографіки, комп'ютерної графіки та навіть мультимедійних ефектів. Завдяки інтеграції сучасних цифрових технологій дизайнери мають змогу створювати унікальні візуальні рішення з використанням 3D-моделювання, інтерактивних елементів і новітніх засобів візуалізації, що значно підсилює його комунікативний ефект [21, с. 15].

Значення плаката полягає також у його здатності відображати культурні тенденції та сприяти суспільному діалогу. Він стає носієм колективних цінностей та ідей, відображає соціально-політичні реалії та культурні зрушення. У різні історичні періоди плакат виконував роль своєрідного документа епохи, фіксуючи суспільні настрої й актуальні проблеми, а сьогодні він постає як інструмент міжкультурної комунікації, формування ідентичностей і репрезентації національних традицій [13, с. 24].

Ознайомлення з типологією та функціями основних видів плакатів дозволяє не лише оцінити їхнє естетичне й комунікативне значення, а й глибше зрозуміти їхню культурну та історичну роль. У процесі навчання плакатне мистецтво стає ефективним інструментом розвитку візуального мислення, формування критичного ставлення до зображення та стимуляції творчих пошуків. Саме завдяки цим властивостям плакат зберігає актуальність у сучасному культурному просторі та відіграє вагомий роль у підготовці майбутніх дизайнерів і педагогів-мистецтвознавців [41, с. 104].

1.3. Культурно-просвітницька функція плакату в освіті та суспільному житті XIX–XX ст.

Плакат від моменту свого виникнення у XIX столітті посів важливе місце в системі культурної комунікації, поступово трансформуючись від засобу реклами та інформування до універсального інструмента культурно-просвітницької діяльності. Його особливість полягає у здатності поєднувати художню виразність із практичною функціональністю, створюючи ефективний візуальний засіб впливу на масову свідомість.

Європейський досвід другої половини XIX ст. показав, що поява кольорової літографії зумовила становлення плаката як окремого мистецького явища. Такі митці, як Ж. Шере та А. Тулуз-Лотрек, використовували плакат не лише для комерційної реклами, а й як спосіб поширення мистецьких ідей та культурних подій. Наприклад, Жюль Шере, якого вважають «батьком сучасного плаката», створював яскраві афіші, що рекламували театри та розважальні заклади. Його роботи вирізнялися декоративністю, виразною типографікою та життєрадісними образами, завдяки чому плакат став не лише рекламним засобом, а й елементом міської культури. Однак, його афіша «Folies Bergère» (1875) стала зразком синтезу мистецтва та інформації (Рис.А.1.28). Плакат перестав бути лише комерційною рекламою – він формувал візуальну культуру глядачів, перетворюючись на своєрідну «вуличну галерею». Плакат у міському середовищі перетворився на «вуличну галерею», яка формувала художні смаки широких верств населення [22, с. 256]. У цей період він виконував роль популяризатора нових стилів, сприяв поширенню знань про театр, літературу, музику, стаючи своєрідним медіумом між мистецтвом і суспільством.

В українському мистецькому контексті початку XX ст. плакат почав активно розвиватися в межах національної графічної традиції. Особливого значення він набув у добу національно-визвольних змагань, коли використовувався як засіб політичної агітації, а також як культурно-просвітницький інструмент. Візуальні образи плакатів поєднували символіку, зрозумілу широким масам, із виразною емоційною насиченістю, що забезпечувало їхню ефективність. Як зазначає О. Лагутенко, саме в цей час українська графіка здобула новий імпульс розвитку, поєднавши європейські тенденції модерну з національною стилістикою, а плакат став одним із провідних жанрів візуальної культури [30, с. 114].

Передусім, плакати цього періоду поєднували національну символіку (козак, тризуб, колосся) із сучасними графічними стилями, поширюючи ідеї

освіти, культури та державності. Наприклад, агітаційний плакат «Більше діла, менше слів!» (1956) відображав не лише політичний заклик, а й культурний меседж, спрямований на утвердження національної ідентичності (Рис.А.1.29).

У 1920–1930-х роках плакат у радянській Україні відігравав ключову роль у культурно-освітніх кампаніях. Зокрема, його активно застосовували в ліквідації неписьменності («лікнепі»), у популяризації санітарно-гігієнічних знань, у висвітленні соціальних та морально-етичних проблем. Знаковим прикладом є плакат «Неписьменний — той самий сліпий» (1923), який ілюстрував важливість грамотності. Через прості візуальні символи він доносив складні ідеї до масового глядача, стаючи своєрідним «підручником на стіні». Плакат ставав дидактичним інструментом, який дозволяв у доступній формі поширювати знання серед широких мас населення, незалежно від їхнього рівня освіти [41, с. 102]. Через символіку та візуальні метафори він стимулював емоційне сприйняття, сприяв закріпленню навчальної інформації, формувал нову культуру візуальної комунікації.

Особливої ваги культурно-просвітницька функція плакату набула в другій половині ХХ ст. У 1960–1980-х роках український друкований плакат відображав широкий спектр суспільних проблем: від екологічних питань і пропаганди здорового способу життя до популяризації досягнень науки й культури. Згідно твердження О. Донець, тематика цього періоду демонструє прагнення митців не лише до ідеологічного впливу, а й до формування загальної естетичної культури суспільства [16].

Яскравим прикладом є плакат «Люби справу – майстром будеш!!» (1955) (рис.А.1.30), спрямований на виховання гуманістичних ідеалів та культури миру. У 1970–1980-х рр. поширюються екологічні плакати («Люби й охороняй природу»), які стали важливим інструментом просвітницької роботи в школах і громадських організаціях. Плакати цього часу часто мали просвітницький характер, відзначалися яскравою графічною мовою та зрозумілими образами, що робило їх дієвим засобом культурного впливу.

Важливим аспектом є здатність плакатного мистецтва формувати візуальну культуру та естетичні смаки. Як підкреслює Л. Мельник, візуальна культура є ключовим елементом мистецької освіти, що розвиває у здобувачів здатність критично сприймати та інтерпретувати художні образи, аналізувати візуальні повідомлення та творчо переосмислювати їх [31, с. 22]. Саме плакат, завдяки поєднанню художнього й дидактичного начала, стає дієвим засобом виховання візуальної грамотності та формування культурної компетентності особистості.

Таким чином, упродовж XIX–XX століть плакат виконував надзвичайно важливу культурно-просвітницьку функцію, поєднуючи естетичне, освітнє й комунікативне. Він сприяв поширенню знань, формуванню світогляду та художніх смаків, виступаючи не лише як елемент мистецької практики, а й як інструмент суспільного діалогу. Його значення для розвитку освіти та культури важко переоцінити, адже плакат став не лише засобом комунікації, а й повноцінним чинником формування візуальної культури, яка залишається актуальною і в сучасному освітньому процесі.

Висновки до розділу 1

У процесі розвитку плакатного мистецтва простежується його еволюція від рекламних афіш XIX століття до сучасного цифрового дизайну. Завдяки розвитку поліграфії, зокрема літографії, плакат набув масового поширення й доступності. Уже на початку XX ст. він виконував не лише інформаційно-реklamну, а й художню функцію, відображаючи естетику та ідейні пошуки часу. Українське плакатне мистецтво поєднало європейські тенденції з національними особливостями, особливо в періоди культурного відродження та суспільних змін.

Аналіз типології плакатів дозволив виокремити їх основні види: політичні, соціальні, рекламні, культурно-освітні та мистецькі. Попри різні функції та стилі, усі вони поєднують художній образ із текстом і впливають на глядача. Плакат є водночас інструментом швидкого інформування та

майданчиком для творчих експериментів із графікою, живописом, фотографією та цифровими технологіями.

Особливе значення має культурно-просвітницька функція: у ХІХ–ХХ ст. плакат поширював знання, формував громадянську позицію й естетичні смаки, став символом ідентичності під час національного відродження та дієвим засобом просвіти в радянський період. Сьогодні його потенціал зберігається в освітньому середовищі, де плакат сприяє розвитку візуального мислення та критичного аналізу.

Отже, можна зробити висновок, що плакат є унікальним феноменом, який поєднує художні, соціальні та комунікативні функції. Його історичний розвиток, жанрова різноманітність і культурно-просвітницький потенціал свідчать про те, що плакатне мистецтво має вагоме значення як для історії української та світової культури, так і для сучасної мистецької освіти. Багатоплановість цього жанру забезпечує його актуальність у суспільному й освітньому контексті, роблячи плакат потужним засобом художньої комунікації та формування естетичних цінностей.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА СТВОРЕННЯ ПРАКТИЧНОЇ ЧАСТИНИ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

2.1. Формування задуму та розробка концепції

Захоплення мистецтвом плаката стало визначальним фактором у формуванні задуму кваліфікаційної роботи та виборі його тематичного спрямування. Сучасне мистецтво плаката розвивається у тісному взаємозв'язку з цифровими технологіями, які визначають нові принципи його візуальної мови. На відміну від традиційної станкової графіки, комп'ютерна графіка відкриває можливості роботи з багатошаровими зображеннями, точним відтворенням кольору, інтеграцією фотографіки, ілюстрації та тексту. Як зазначає О. Калашнікова, візуальна мова графічного дизайну ґрунтується на поєднанні образності та функціональності, що особливо яскраво проявляється у плакатному мистецтві [21, с. 2].

У культурно-освітньому процесі плакат виступає не лише як носій інформації, а й як засіб формування цінностей, символів та ідентичності. За словами Ю. Бондаря, плакат у сучасному суспільстві зберігає свою комунікативну природу та функцію впливу на свідомість [5]. Саме тому створення плакатів до пам'ятних дат і визначних свят із застосуванням комп'ютерної графіки поєднує художній задум із новітніми технологічними можливостями.

Процес формування задуму та розробки концепції посідає ключове місце у створенні культурно-просвітницького плаката, адже саме на цьому етапі визначається не лише основна ідея та змістове наповнення, а й способи їхнього візуального та емоційного впливу на глядача. Ідея майбутнього твору не виникає одразу у завершеному вигляді вона формується поступово, у процесі взаємодії митця з реальними об'єктами, опори на власну інтуїцію та звернення до культурного досвіду. Тому первинний задум слугує основою для подальшого проектування, задаючи напрямок пошуку актуальних тем, оптимальних засобів їхнього візуального вираження та способів емоційного

впливу на цільову аудиторію. Таким чином, концептуальний етап не лише структурує творчий процес, а й забезпечує цілісність та переконливість плакатного висловлювання.

Ідея створення плакатів в сучасному культурно-освітньому процесі виникла внаслідок зацікавлення феноменом плаката як синтетичного виду мистецтва, що поєднує в собі інформативність, художню образність та соціальну функціональність. Поштовхом до вибору теми стали спостереження за тим, як плакат, з одного боку, зберігає традиції станкової графіки, а з іншого – активно трансформується в умовах цифрової культури, залишаючись потужним засобом комунікації у суспільстві. Плакат віддавна виконує подвійне призначення: з одного боку, він продовжує традиції станкової й книжкової графіки, а з іншого – виступає як ефективний інструмент масової комунікації, здатний оперативно реагувати на суспільні запити та виклики.

Поштовхом до вибору досліджуваної теми стали спостереження за активною трансформацією плакатного мистецтва в умовах цифрової культури та особливих інтересів. Сучасні технології, зокрема комп'ютерна графіка, дозволяють розширити можливості художника у роботі з формою, кольором, композицією та типографікою, що сприяє появі нових візуальних рішень та форм комунікації. Водночас цифровий плакат продовжує зберігати властиву класичному плакату лаконічність, виразність та семантичну точність, завдяки чому залишається ефективним засобом донесення соціально значущих ідей. Тому в цьому контексті виникає необхідність комплексного аналізу як художніх, так і технологічних аспектів створення культурно-просвітницьких плакатів, що дозволяє розкрити потенціал плакатної графіки як інструмента формування естетичної культури, критичного мислення та соціальної відповідальності в учасників освітнього процесу.

Особливе значення мало усвідомлення того, що в освітньому середовищі плакат виконує не лише інформаційну, а й виховну та

культуротворчу функцію. У процесі вивчення історії та практики створення плакатів до пам'ятних дат, культурних і мистецьких подій (День працівників освіти, День художника, День української писемності тощо) автор/авторка дійшли висновку, що цей вид мистецтва здатний формувати естетичний смак, підсилювати національну ідентичність та сприяти розвитку візуальної культури студентської молоді.

Отже, зародження ідеї пов'язане з прагненням дослідити плакат не лише як художній жанр, а й як вагомий елемент культурно-просвітницького процесу, що має значний потенціал у сучасному суспільстві.

Вибір серії плакатів до видатних культурних заходів випав саме на: до дня святкування 95 років Криворізького державного педагогічного університету, до дня працівників освіти, до дня художника, до дня вишиванки, до дня української писемності.

Плакат до 95-річчя КДПУ. Зародження ідеї плаката для відзначення ювілею університету базувалося на усвідомленні значущості закладу як культурного та освітнього осередку (Рис. Б.2.1 – 2.2). Обидві композиції виконані в єдиній стилістиці, але відрізняються колірною схемою фону, що демонструє можливості адаптації дизайну для різних візуальних завдань.

Центральним елементом постера є фотографічне зображення одного з корпусів університету, стилізоване у напівмонохромній гамі. Архітектурний об'єкт представлено у сірих тонах, що створює враження документальності та історичної значущості. На передньому плані виділено статичний силует жіночої фігури у яскраво-жовтому кольорі — це художній акцент, який підкреслює символіку творчості, прогресу та людської присутності в історії навчального закладу.

Робота у програмному середовищі (Adobe Illustrator, CorelDRAW) дозволила створити чітку архітектоніку зображення, зберігши при цьому легкість і святковість композиції. Колірна гама була побудована на поєднанні синього та золотого — символів академічної гідності й урочистості. Шрифти мали класичний характер, підкреслюючи ювілейний зміст події. Як

наголошує В. Шевченко, композиція плаката завжди вибудовується навколо центрального образу, що несе головний змістовий акцент [49].

Плакат до Дня працівників освіти. Ідея плаката зародилася з метафори вчителя як провідника у світ знань. Використання цифрової графіки дало змогу створити багат шарове тло з теплими градієнтами жовтого й оранжевого, які символізують тепло й доброту педагогічної праці. У центральній частині розміщено глобус, встановлений на стопці книг — традиційний символ освіти, знань, світового пізнання та академічної діяльності. Цей об'єкт виділяється завдяки розташуванню у верхній композиційній зоні та контрасту з геометричними формами навколо. Нижня діагональна частина фону містить стилізовані фігури людей у русі, виконані у силуетній манері. Вони уособлюють учнів та студентів, які рухаються шляхом навчання та розвитку (Рис. Б.2.6 – 2.10).

У програмі *Adobe Illustrator* застосовано ефекти світіння, що підкреслили духовну місію вчителя. Для текстового блоку використано декоративні шрифти з ефектом об'єму, що надало йому урочистості. За спостереженнями В. Гайдука, плакат як жанр візуальної культури має значний дидактичний потенціал, адже його образність сприяє кращому засвоєнню ідей і цінностей [12].

Плакат до Дня художника. Створення плаката до Дня художника базувалося на поєднанні традиційних образів (пензель, палітра) з новітніми цифровими ефектами (Рис. Б.2.18 – 2.19). У цифрових редакторах було застосовано поєднання геометричної стилізації та реалістичних зображень художніх інструментів і скульптурних форм.

Таким чином, плакат символічно поєднав класичне й сучасне мистецтво, показавши художника як творця, що одночасно працює з традиційними й інноваційними засобами. Як наголошує О. Савчук, плакат у сучасному культурному просторі може виступати соціальним мистецтвом, здатним формувати нові смисли та впливати на свідомість глядача [41].

Плакат до Дня вишиванки. Основою задуму цього плаката став український орнамент як код культури та національної ідентичності (Рис.Б.2.20 - 2.23). Використання ефектів прозорості та текстур полотна підкреслило зв'язок із народними традиціями.

Колірна гама спиралася на класичне поєднання червоного й чорного – символів любові, сили та життєвої стійкості. Шрифти мали декоративний характер, гармонуючи з орнаментальною стилістикою. На думку Ю. Сосницького, український плакат виконує функцію культурної ідентифікації, стаючи маркером національної самобутності [43].

Плакат до Дня української писемності. Зародження ідеї плаката пов'язане з образом літери як символу духовності та культури (Рис. Б.2.26). Центральним елементом став стилізований кириличний знак, доповнений образом книги й пера. У цифровій графіці використано ефекти золотого тиснення та багат шаровість, що дозволило створити урочисту, монументальну композицію. Кольорову гаму ще визначаємо. Шрифт каліграфічного характеру підкреслив зв'язок із традиціями української писемності. Як зазначає Т. Галькевич, український друкований плакат є важливим історичним джерелом, що поєднує художній і документальний рівень сприйняття [13].

Тобто, усі п'ять плакатів демонструють різний шлях зародження ідеї та формування задуму, проте їх об'єднує спільний принцип: кожен із них ґрунтується на символі, метафорі та емоційно насиченому образі, що втілює суть події. Використання комп'ютерної графіки дозволило поєднати традиційні художні засоби з сучасними технологіями, створивши плакати, які не лише інформують, а й формують культурні та освітні цінності.

2.2. Особливості створення плакату засобами комп'ютерної графіки

Розвиток інформаційних технологій докорінно змінив підходи до візуальної комунікації, зокрема у сфері мистецтва плакату. Використання

комп'ютерної графіки в процесі створення плакату дозволяє поєднувати традиційні принципи образотворчого мистецтва з інноваційними технічними засобами, що забезпечує високу якість візуального образу, точність виконання та ефективність передачі художнього задуму. Тому сьогодні плакат дедалі частіше постає не лише як друкований засіб впливу, а й як цифровий артоб'єкт, створений за допомогою комп'ютерної графіки. Це зумовлює потребу у переосмисленні процесу його створення, з урахуванням специфіки цифрового середовища, технічних можливостей і нових художніх засобів виразності. Комп'ютерна графіка дає змогу митцеві поєднувати традиційні принципи композиції, колористики та шрифтового дизайну з новітніми технічними засобами, завдяки чому плакат стає більш виразним, динамічним і технологічно досконалим. Комп'ютерні технології дають можливість досягти високого рівня деталізації, гнучко змінювати елементи композиції, швидко випробовувати різні кольорові варіанти, що значно підвищує ефективність творчого процесу.

Комп'ютерна графіка посідає визначальне місце, оскільки саме цифрові технології забезпечують широкий спектр можливостей для опрацювання композиції, редагування зображувальних елементів та формування цілісного візуального рішення. Використання спеціалізованих програмних засобів значно розширює творчий інструментарій дизайнера, дозволяючи оперативно модифікувати структуру зображення, колірні схеми й типографіку, а також створювати складні комбіновані ефекти, недосяжні в межах традиційних технік. За допомогою професійних програм, таких як Adobe Illustrator, CorelDRAW або безкоштовних аналогів, дизайнери можуть створювати привабливі та ефективні плакати для різноманітних цілей, від реклами до наукових презентацій [40, с. 5]. Зокрема, використання векторної графіки у програмах *Adobe Illustrator* чи *CorelDRAW* надає можливість створювати чіткі, масштабовані зображення, що ідеально підходять для друку великого формату.

Комп'ютерна графіка дає змогу художнику поєднувати традиційні принципи образотворчого мистецтва – композицію, пропорції, колір, ритм із сучасними цифровими інструментами, що значно розширюють межі творчості. На відміну від ручної техніки, цифрові програми забезпечують можливість точного редагування, масштабування, комбінування різних видів графіки (растрової, векторної, 3D) та якісні поліграфічні матеріали, що забезпечують високий рівень точності відтворення та естетичну довершеність кінцевого результату [37]. Однак, використання таких програм, як Adobe Photoshop, Illustrator, CorelDRAW, Figma, Canva, Krita дає змогу швидко втілити художній задум, випробувати різні варіанти кольорових і шрифтових рішень, змінювати композицію, не втрачаючи якості зображення [35]. Засоби цифрової графіки дають можливість легко вносити корективи, комбінувати фотографічні елементи з малюнком, застосовувати фільтри, шари, прозорість, що збагачує художню мову плакату. Однією з найважливіших переваг комп'ютерної графіки є можливість поєднання реалістичних і декоративних елементів. Художник може комбінувати фотографію, живописну фактуру, колаж і векторну ілюстрацію, створюючи виразний і символічний візуальний образ. Таке поєднання допомагає глибше розкрити тему, наділити плакат багатозначністю та художньою глибиною.

Особливої уваги потребує типографіка, адже саме взаємодія зображення і тексту формує емоційний акцент і доносить головну ідею. У цифровому середовищі шрифт стає не лише носієм інформації, а й важливим композиційним елементом, здатним підкреслити ритм, масштаб і характер твору.

Застосування комп'ютерної графіки також сприяє інтерактивності плакату та можливості його адаптації до різних носіїв: друкованих, електронних, мультимедійних. Це відкриває нові перспективи для культурно-освітньої діяльності, дозволяючи використовувати плакат не лише як стаціонарний об'єкт, а й як динамічний засіб візуальної комунікації в соціальних мережах, виставкових проєкціях, навчальних платформах.

Основою будь-якого плаката є графічна структура, що формується за допомогою таких елементів, як лінія, штрих, крапка, пляма, контраст і ритм. Саме ці компоненти стають основними засобами створення цифрового зображення, визначають характер композиції та емоційне звучання роботи. Векторна графіка дозволяє опрацьовувати кожен елемент з високою точністю, забезпечуючи чистоту форми, узгодженість пропорцій та гармонію кольорових співвідношень [37].

Особливу роль відіграє вибір основи — паперу, полотна чи синтетичних матеріалів. Високоякісний папір підсилює сприйняття кольорової гами, надає глибини тону та забезпечує довговічність друкованого зображення. Фактура поверхні здатна змінювати характер візуального ефекту: матові матеріали створюють м'якість сприйняття, тоді як глянцеві — підсилюють контраст і яскравість кольорів.

Таким чином, поєднання сучасних цифрових технологій і традиційних принципів графічної мови надає плакату художньої виразності та професійної завершеності, перетворюючи його на справжній витвір дизайнерського мистецтва, у якому технічна майстерність поєднується з естетичним баченням автора.

Процес створення плакату засобами комп'ютерної графіки має послідовний і логічний характер, що включає кілька етапів:

1. Постановка мети та визначення ідеї. Автор визначає тематику, цільову аудиторію, основне повідомлення.
2. Розробка ескізу. Виконується пошук візуального образу, продумується структура, співвідношення текстових та графічних елементів.
3. Підбір кольорової гами та шрифтів. Кожен колір і шрифт має не лише естетичну, а й психологічну функцію, тому їх добір спрямований на підсилення змісту плакату.
4. Цифрове опрацювання композиції. На цьому етапі використовуються інструменти комп'ютерної графіки: шари, маски, фільтри, градієнти, ефекти прозорості.

5. Фіналізація і підготовка до друку або цифрового розміщення. Створюється фінальна версія плакату у форматах, придатних для поліграфії чи онлайн-платформ [37].

Комп'ютерна графіка вимагає від митця не лише технічної грамотності, а й глибокого розуміння візуальної мови. Основні вимоги до композиції плакату залишаються незмінними: виразність головного акценту, гармонійне поєднання елементів, логічна структура, контрастність.

Цифрові інструменти допомагають досягати цих цілей з більшою гнучкістю [39, с. 148] :

- шари дозволяють експериментувати зі структурою зображення;
- ефекти тіней і світла додають глибини й динаміки;
- векторна графіка забезпечує чистоту лінії та масштабованість;
- кольорова корекція дає змогу підсилювати емоційний вплив.

Сучасні тенденції у дизайні плакатів орієнтуються на мінімалізм, чистоту форми, читабельність повідомлення та використання символіки. Водночас художники активно застосовують прийоми цифрової колажності, 3D-візуалізації, анімації, що перетворює плакат на інтерактивний елемент візуальної культури.

Можна виділити переваги комп'ютерної графіки у створенні плакатів, а саме:

- точність і масштабованість зображення, що дає змогу використовувати один макет для різних форматів;
- зручність редагування, швидке внесення змін у композицію чи текст;
- широкі творчі можливості – поєднання фотографій, малюнків, 3D-об'єктів, текстур;
- доступність – створення якісного плакату навіть на побутовому рівні завдяки онлайн-платформам;
- екологічність – відсутність потреби у фізичних матеріалах, можливість електронного розповсюдження.

Використання комп'ютерної графіки у навчальному процесі має важливе значення для формування сучасного художнього мислення. Під час створення плакатів учні та студенти розвивають [46, с. 80] :

- естетичний смак і відчуття гармонії;
- цифрову компетентність і володіння графічними програмами;
- уміння візуально мислити, передавати ідеї через зображення;
- творчу самостійність і критичне ставлення до власних робіт.

Робота з цифровим плакатом також сприяє розвитку громадянської активності, адже тематика багатьох сучасних плакатів – соціальна, культурна, екологічна – стимулює молодь до осмислення актуальних проблем суспільства.

Однак, створення плакату засобами комп'ютерної графіки є складним процесом, у якому поєднуються художній задум, інтуїція, технічна майстерність, глибоке розуміння візуальної культури і знання сучасних цифрових інструментів. Цифрові технології не лише спрощують роботу художника, а й відкривають нові горизонти для творчості, дозволяючи створювати візуальні образи, що поєднують естетику, змістовність і комунікативну силу. У педагогічному аспекті цей напрям має великий потенціал для розвитку художньої освіти, формування естетичного смаку, медіаграмотності та творчої ініціативи учнів.

Отже, створення плакату засобами комп'ютерної графіки є складним, але надзвичайно продуктивним творчим процесом, у якому гармонійно поєднуються художні традиції й сучасні технології. Цифрові інструменти не лише розширюють технічні можливості митця, а й відкривають нові шляхи для культурного й освітнього впливу. Цифровий плакат виступає ефективним інструментом візуальної комунікації, що поєднує художню виразність із соціальною функцією. Завдяки використанню сучасних технологій він не лише привертає увагу глядача, а й сприяє формуванню естетичного смаку, розвитку громадянської позиції та підвищенню рівня екологічної свідомості суспільства. Таким чином, цифровий плакат стає важливим елементом

культурно-освітнього простору, здатним впливати на світогляд та ціннісні орієнтири людини.

2.3. Концептуальні розробки та пошуки композиції плакатів

Після визначення теми та загальної концепції плакатів присвячених значущим культурним і освітнім подіям, а саме: 95-річчю Криворізького державного педагогічного університету, Дню працівників освіти, Дню художника, Дню вишиванки та Дню української писемності. Кожен із цих творів відображає певний етап наступн композиційного пошуку, що забезпечує виразність і цілісність візуального образу та формування індивідуальної художньої мови. Цей процес передбачає поетапну роботу над створенням композиційної структури, пошуком оптимального розташування основних елементів, співвідношенням тексту та графіки, кольоровою гармонією та візуальною ієрархією.

На етапі пошуку композиції ми проаналізували ідею з позицій художньої доцільності, визначили головний акцент, підпорядкували другорядні елементи головній ідеї та знайшли найефективніший спосіб передачі змісту через форму. Основна увага приділяється узгодженості між змістом і візуальним вирішенням, що є визначальною рисою професійного плакату.

Втім на цьому етапі важливо експериментувати з різними варіантами розміщення об'єктів, масштабами, ритмікою та напрямками руху погляду глядача. Кожен ескіз є етапом наближення до остаточного композиційного рішення, у якому гармонійно поєднуються художній задум, графічні засоби та технологічні можливості комп'ютерної графіки.

Під час розробки концепції було визначено провідну мету — створити візуальні образи, здатні поєднати естетичну виразність із символічним змістом, що відповідає духу конкретного свята. Вибір теми кожного плаката ґрунтувався на її культурно-виховному значенні, актуальності для університетської спільноти та потенціалі для художнього осмислення.

Композиційні пошуки здійснювалися шляхом поетапного створення ескізів у векторних графічних програмах Adobe Illustrator, що забезпечувало можливість гармонійного поєднання фрагментів стокових зображень, отриманих із мережі Інтернет, із власними графічними доробками. Такий підхід сприяв експериментальному опрацюванню колірних рішень, форм, пропорцій та типографічних елементів, що, у свою чергу, забезпечувало досягнення високого рівня композиційної виразності. Особлива увага приділялася взаємодії текстових та зображальних компонентів плакату, пошуку оптимального співвідношення між змістовою наповненістю та художньою експресією. У процесі роботи застосовувалися методи цифрового колажування, які передбачали інтеграцію фотографічних матеріалів із векторною графікою. Використання програмного забезпечення Adobe Illustrator та Photoshop надало можливість урізноманітнити структуру візуального ряду та створити багатопланові композиції.

Застосування зазначених методів дозволило підвищити рівень професійної майстерності здобувачів, сформувати навички комплексного використання сучасних цифрових технологій у процесі створення плакатів, а також забезпечити естетичну цілісність і змістову глибину розроблених графічних рішень.

Працюючи над роботами ми здійснювали експериментальний пошук різних варіантів поєднання реалістичних і декоративних компонентів, у межах якого фотографічна основа органічно поєднувалася з графічними засобами художньої виразності.

Основною метою стало не лише створення композиційно вдалих рішень для кожного окремого плаката, а й досягнення гармонійного співвідношення між емоційним впливом та естетичною виразністю образу. За допомогою цього підходу вдалося забезпечити цілісність візуальної структури, узгодженість пластичних, кольорових і типографічних елементів, а також сформувати глибокий художньо-образний зміст, що сприяє ефективному сприйняттю ідейно-змістового посилення плакату.

У процесі концептуальної розробки плакатів враховували закони зорового сприйняття: баланс, симетрію й асиметрію, пропорційність, контрастність, єдність стилю та ритму. Ці чинники забезпечують логічну побудову композиції та підсилюють емоційний вплив твору.

Початкові ескізи відзначалися яскравістю, насиченою палітрою та наявністю великої кількості текстових і графічних елементів. Проте в процесі подальшої роботи композиції зазнали поступового спрощення: було вилучено зайві деталі, зменшено кількість кольорових акцентів і врівноважено основні елементи. Такий підхід сприяв досягненню чистоти форми та виразності композиційного рішення, що простежується у фінальних варіантах робіт.

Композиційний пошук здійснюється шляхом створення серії ескізів у цифровій формі. Перший плакат до 95-річчя КДПУ побудовано на поєднанні символіки університету з елементами динамічної композиції, що підкреслюють тяглість традицій і розвиток освіти (Рис.Б.2.1 – 2.5).

Другий плакат до Дня працівників освіти вирізняється теплими кольоровими тонами, м'якими ритмами та образами, які асоціюються з мудрістю, знанням і духовністю (Рис.Б.2.6 – 2.13). Композиція побудована на поєднанні реалістичних і стилізованих елементів, що формують яскравий візуальний образ, спрямований на вшанування ролі педагогів у суспільстві.

Третій плакат до Дня художника втілює ідею творчості через гру кольору, лінії та фактури, відображаючи енергію мистецького пошуку (Рис.Б.2.14 – 2.19).

Четвертий плакат до Дня вишиванки базується на орнаментальних мотивах української традиційної культури, що трактуються у сучасній графічній стилістиці (Рис.Б.2.20 – 2.25).

П'ятий плакат до Дня української писемності поєднує образи літер і каліграфічних форм як символ зв'язку минулого й сучасного у культурному просторі нації (Рис.Б.2.26 – 2.28).

Одним із найважливіших аспектів є типографічне рішення, оскільки шрифт у плакаті виступає не лише носієм інформації, а й елементом образної структури. Тому при розробці концепції необхідно знайти гармонійне співвідношення між текстом і графічними компонентами, що сприятиме цілісності художнього образу.

Для створення графічних компонентів було використано програми Adobe Illustrator, що дало змогу гармонійно поєднати реалістичні фотографічні зображення із домальованими графічними елементами. У середовищі Adobe Illustrator здійснювалася основна робота з фотографічним матеріалом, який слугував базою для кожного плаката: зображення орнаменту, людей, глобуса та ін. було ретельно оброблено для досягнення єдності фактури, тональної гармонії та візуальної цілісності композиції. Застосування масок і шарів надало можливість використовувати художні ефекти, що імітують текстурні пошкодження, наприклад розірвані фрагменти, потертості чи накладення матеріалів, що посилюють виразність образу та створюють ефект глибини у площині плаката [46, с. 98-99].

Гармонійне поєднання тексту та зображення стало ключовим елементом композиційного рішення. Для оформлення текстових фрагментів було обрано два контрастні шрифти, що виконують різні функції у структурі плакату. На завершальному етапі здійснюється узагальнення композиційного рішення, яке відображає ідею плакатів найбільш повно. Це фінальний етап перед переходом до цифрового опрацювання та технічної реалізації твору.

Втім, усі плакати виконано із застосуванням цифрових графічних засобів, що забезпечило точність лінії, насиченість кольору й високу якість друку. Робота над кожним проєктом супроводжувалася аналізом композиційних рішень, добором колірної гами та типографічних елементів, які найбільш повно розкривали змістову концепцію.

Використання технічних можливостей Adobe Illustrator дало змогу досягти гармонійного поєднання мінімалізму й виразності, завдяки чому створена серія плакатів вирізняється лаконічною формою та емоційною

насиченістю. На етапі фінальної підготовки макетів було проведено ретельну перевірку роздільної здатності зображень і налаштувань параметрів друку, що забезпечило високу якість відтворення (Рис. Б.2.29).

Готові плакати виконано у форматі 60×40 см і надруковано на високоякісному папері, що підкреслює професійний рівень поліграфічного оформлення та завершеність дизайнерського задуму.

Таким чином, створена серія плакатів стала результатом поєднання художнього задуму, композиційних пошуків і сучасних технологічних підходів, що дозволило реалізувати ідею єдності естетики та змісту у форматі плакатного мистецтва. Тому концептуальна розробка плакатів є ключовим етапом творчого процесу, який поєднує художнє мислення, аналітичний підхід і технічні навички. Саме в результаті пошуків композиції формується основа майбутнього візуального образу, що забезпечує цілісність, логічність і виразність плакату. Композиційна довершеність є показником професійного рівня автора та свідченням його вміння поєднувати зміст і форму в єдину естетичну систему.

Висновки до розділу 2

У другому розділі було розглянуто основні етапи та методичні засади створення практичної частини кваліфікаційної роботи, що включають формування творчого задуму, розробку концепції, особливості використання комп'ютерної графіки та пошуки композиційного вирішення плаката.

У процесі дослідження встановлено, що ефективність художнього плаката значною мірою залежить від глибини авторського задуму, обґрунтованості вибору теми та цілісності концепції. Комп'ютерні технології, у свою чергу, відкривають нові можливості для реалізації творчих ідей, розширюють виражальні засоби художника-дизайнера та сприяють підвищенню якості графічного зображення.

Композиційний пошук виступає ключовим етапом у створенні плаката, оскільки саме через нього формується гармонійне поєднання текстових і

графічних елементів, визначається ритм, пропорційність і динаміка композиції.

Таким чином, практичний розділ кваліфікаційної роботи ґрунтується на інтеграції теоретичних положень і набутого практичного досвіду у галузі графічного дизайну. Поєднання цих компонентів забезпечує цілісність творчого процесу, сприяючи обґрунтованому вибору художніх засобів та ефективному втіленню концептуальних рішень у створенні плакатної продукції. Також розуміння принципів композиції, стилістичних особливостей плакатного мистецтва та володіння сучасними комп'ютерними технологіями як інструментами творчої реалізації. Результатом такого підходу є створення художньо цілісного, змістовно насиченого та технічно досконалого плаката, який відображає індивідуальний стиль митця і відповідає актуальним тенденціям сучасного мистецтва.

РОЗДІЛ 3. ВПЛИВ МИСТЕЦТВА ПЛАКАТУ В КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

3.1. Роль плакату як соціокультурне й освітнє явище в позашкільних освітніх закладах

Плакатне мистецтво впродовж XX–XXI століть сформувалося як унікальний візуальний феномен, що поєднує естетичну, соціальну, політичну та освітню функції. Зміст плакату, його стилістика й образна мова відображають не лише мистецькі пошуки доби, але й глибші соціокультурні процеси, актуальні для певного суспільства чи історичного періоду [4].

Плакат, як один із найвиразніших видів образотворчого мистецтва, має потужний виховний і комунікативний потенціал. Його основна функція полягає у донесенні важливої суспільної інформації засобами художньої узагальненості, символізму та візуальної виразності. В умовах сучасного культурно-освітнього середовища плакат виступає не лише інструментом комунікації, але й засобом впливу на формування світоглядних позицій, естетичних орієнтирів і громадянських цінностей.

Завдяки поєднанню художньої мови та соціального змісту плакат має здатність формувати естетичний смак особистості. Робота над створенням плаката сприяє розвитку у здобувачів освіти почуття композиції, гармонії кольору, лаконічності форми та змістовності візуального образу. У процесі сприйняття чи створення плакатних робіт формується культура бачення — уміння розуміти художній образ, відчувати емоційний підтекст кольору, лінії, ритму. Саме плакат, завдяки своїй узагальненості та яскравій символіці, допомагає виховувати у здобувачів освіти естетичне ставлення до навколишнього світу, розуміння взаємозв'язку між формою і змістом, між художнім образом та ідеєю [23].

Однак, мистецтво плакату впливає на культурно-освітній процес, слугуючи потужним інструментом візуалізації інформації, підвищення інтересу до навчання та формування громадської думки. Плакати

допомагають візуалізувати навчальний матеріал, підтримують різні форми вивчення предметів та стимулюють пізнавальний інтерес учнів.

Існують різновиди культурних плакатів в освіті:

Просвітницькі плакати: містять інформацію про певні аспекти культури, мистецтва, історії або науки, допомагаючи учням здобувати знання.

Інформаційні плакати використовуються для розповсюдження важливої інформації про правила поведінки, безпеку, розклад подій, що також сприяє формуванню культурного простору.

Соціальні плакати акцентують увагу на соціальних цінностях, проблемах та відносинах у суспільстві, що є частиною формування культурної свідомості.

У соціокультурному контексті плакат виконує функцію потужного медіатора між художником і глядачем, здатного транслювати ідеї масовій аудиторії у доступній, лаконічній формі. Упродовж історії плакат відіграв ключову роль у пропагандистських, агітаційних, інформаційних кампаніях, стаючи своєрідним індикатором суспільних змін [34, с. 47]. Наприклад, в українському контексті під час Революції Гідності, пандемії COVID-19, повномасштабної війни - плакат став елементом візуального спротиву, інструментом патріотичної мобілізації, національної солідарності та культурного самоусвідомлення.

З освітньої точки зору плакат має подвійний статус як об'єкт академічного вивчення і як інструмент педагогічної практики. У закладах мистецької освіти він є важливим засобом вивчення структури візуального образу, дизайну, типографіки, візуальної риторики, комунікативної ефективності [34, с. 49]. Як практичне завдання, створення плакатів сприяє формуванню в учнів навичок візуального самовираження, роботи з метафорою, соціального дизайну.

У шкільній та позашкільній освіті плакат все частіше використовується як актуальний дидактичний інструмент, який поєднує навчальну інформацію

з естетичним впливом, стимулює зацікавлення здобувачів освіти, сприяє формуванню ціннісних орієнтацій та критичного ставлення до візуального контенту [45, с. 88].

Плакат як соціокультурне явище [41]:

- виконує роль медіатора між культурою та суспільством, формуючи візуальне мислення;
- є індикатором соціальних і політичних змін, реагуючи на актуальні виклики (екологічні, правозахисні, воєнні тощо);
- сприяє вихованню громадянської позиції в здобувачів освіти, зокрема через участь у соціально-мистецьких проєктах;
- виступає як засіб візуального архівування історичних подій, формуючи естетичну пам'ять поколінь.

Плакат як освітнє явище [23, с. 58] :

- інтегрується в навчальні дисципліни фахового циклу (рисунок, живопис, композиція, дизайн);
- є ефективним дидактичним засобом, що активізує пізнавальну діяльність студентів, стимулює креативне мислення та візуальну комунікацію;
- використовується в якості результату проєктної роботи в освітньому процесі (соціальні, екологічні, просвітницькі теми);
- сприяє формуванню професійної компетентності через роботу над композицією, шрифтом, кольоровими рішеннями, емоційним впливом.

Згідно з цим, плакат є багатофункціональним соціокультурним явищем і педагогічним ресурсом, здатним поєднувати художній образ, інформаційне повідомлення й виховний вплив. Його інтеграція в освітній процес сприяє розвитку візуального мислення, громадянської активності та міждисциплінарного підходу в навчанні. Також він поєднує художню творчість і соціально-виховний вплив, стимулює емоційно-естетичний розвиток особистості, сприяє вихованню громадянської активності, патріотизму та відповідального ставлення до довкілля. Водночас плакат

виступає не лише об'єктом художнього аналізу, а й засобом формування сучасної культурної свідомості, що відповідає актуальним потребам суспільства.

У системі мистецької освіти плакат посідає особливе місце як візуальний комунікативний засіб, що поєднує естетичну, інформаційну, культурологічну й педагогічну функції. У закладах мистецької освіти плакат є не лише об'єктом вивчення, а й інструментом освітнього впливу й засобом формування соціальної активності, національної свідомості та візуальної культури майбутніх дизайнерів, художників і педагогів [51, с. 16].

Втім, особливої ваги набуває плакатна діяльність у процесі дистанційного або змішаного навчання, де цифрові форми візуалізації дозволяють поєднувати традиційну образотворчу практику з сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями. Це розширює доступ до творчої роботи та підвищує адаптивність навчального процесу в умовах обмежень, спричинених воєнним станом чи карантинними заходами [51, с. 17].

У зв'язку з воєнними умовами, коли переважає дистанційний формат навчання, дизайн плакату набуває ще більшої ваги, адже стає засобом інтерактивної взаємодії викладача й студента, способом візуального реагування на соціальні проблеми, механізмом культурної самоідентифікації.

Таким чином, плакат у сучасному освітньому середовищі виконує інтегративну функцію — поєднує мистецтво, освіту й суспільну свідомість, виступаючи потужним засобом впливу як у вихованні, так і у формуванні професійного мислення майбутніх митців.

Особливе значення в цьому контексті має плакат як жанр візуального мистецтва, що виріс на ґрунті станкової графіки й увібрав її традиції. Плакат виступає потужним засобом формування естетичних смаків та візуального мислення здобувачів мистецької освіти. Поєднання графічної мови, типографіки, колірних рішень та символічного змісту дозволяє майбутнім

художникам навчатися аналізувати образ, структурувати композицію й критично сприймати візуальні повідомлення [31, с. 22].

У педагогічній практиці плакатне мистецтво використовується як дидактичний інструмент, що поєднує естетичне і соціокультурне. Плакат виконує роль візуального меседжу, формуючи не лише художні смаки, а й естетичне ставлення до соціально значущих проблем — екологічних, морально-етичних, громадянських [41, с. 105]. Завдяки цьому плакат стає чинником розвитку емпатії, візуальної рефлексії та відповідального ставлення до мистецької діяльності в сучасному суспільстві.

У процесі створення плакатів учні вчаться поєднувати ідею, зміст і форму, опановують метафоричне та символічне мислення. Цей підхід стимулює творчу активність і візуальну інтуїцію для майбутньої реалізації у фаховій діяльності. Вміння через мінімальні засоби виразності передати складний смисловий концепт є ключовою компетентністю сучасного митця [23, с. 58].

В освітньому середовищі робота над плакатами має ще одну важливу функцію, яка допомагає учням перейти від копіювання готових зразків до власного творчого пошуку. Створення тематичних плакатів (соціальних, культурно-просвітницьких, освітніх) активізує емоційне залучення, формує естетичну свідомість і дозволяє виробити індивідуальний візуальний стиль [23, с. 60].

Однак, навчання створенню культурно-освітнього плакату передбачає поєднання ґрунтовної теоретичної підготовки та практичної роботи. Теоретичний етап охоплює вивчення історії плакатного мистецтва, основ естетики, композиційних принципів, психології сприйняття кольору та шрифту. Це забезпечує учнів розуміння закономірностей формування художнього образу й впливу візуальних засобів на глядача.

Практична складова спрямована на розвиток умінь працювати з великими обсягами інформації та матеріалу, формувати концепцію плакату, обирати найбільш доцільні засоби вираження і втілювати задум за

допомогою сучасних комп'ютерних програм. У процесі роботи учні вдосконалюють композиційного мислення, колористичного узгодження, візуальної комунікації та навички цифрової графіки.

Такий інтегрований підхід дозволяє не лише глибше засвоїти теоретичні основи, а й застосувати їх на практиці для створення виразних, емоційно насичених і змістовних культурно-освітніх плакатів. Це формує цілісне професійне бачення, розвиває критичне мислення та творчий потенціал, необхідний для подальшої діяльності у творчій діяльності та й візуальних комунікаціях.

Важливим аспектом є те, що плакат в освітньому процесі створює простір для діалогу: між викладачем і учнем, між учнем і суспільством. Завдяки цьому формується громадянська позиція здобувача освіти, а також усвідомлення ролі мистецтва як дієвого механізму впливу на суспільну свідомість.

Візуальна мова плаката, насичена символами, метафорами та колірними акцентами, формує здатність студентів до образного мислення й навчає «читати» художнє повідомлення на рівні підтексту. Такий досвід сприяє розвитку візуального інтелекту — уміння сприймати, інтерпретувати та створювати візуальні повідомлення в культурному й естетичному контексті [31, с. 21].

Застосування плаката у фахових дисциплінах також допомагає розвивати чутливість до мови графічного дизайну: ритму, пропорцій, композиційного балансу. Оскільки плакат ґрунтується на принципах візуальної економії, студенти вчаться досягати максимальної виразності за допомогою мінімальних засобів. Це є проявом високої візуальної культури, де форма не лише естетична, але й функціональна та змістовна [12, с. 60].

Проте плакатне мистецтво, відіграє вагомий роль в освітньому процесі виступаючи потужним інструментом художньо-естетичного, патріотичного та екологічного виховання. Завдяки синтезу візуальних і змістових компонентів плакат формує у здобувачів освіти не лише художній смак, але й

здатність мислити образно, критично та емоційно. Він сприяє усвідомленню культурної ідентичності, формуванню активної громадянської позиції та екологічної відповідальності.

Таким чином, ефективне використання плакатного мистецтва у навчально-виховній практиці сприяє розвитку творчих здібностей особистості, розширенню світогляду та підвищенню рівня естетичної культури здобувачів. Залучення до створення плакатів стимулює розвиток візуального мислення, художньої уяви та соціальної активності, сприяє усвідомленню культурних і громадянських цінностей. Ці аспекти зумовлюють потребу у розробці методичних рекомендацій щодо організації занять зі створення плакатів у позашкільних навчальних закладах, що і стане предметом розгляду у наступному підпункті.

3.2. Методичні рекомендації щодо проведення занять зі створення плакату в системі позашкільної освіти

Сучасна позашкільна освіта відіграє значну роль у формуванні творчої особистості, адже саме в позаурочному середовищі здобувачі освіти отримують можливість експериментувати, розкривати індивідуальні здібності та набувати практичного досвіду у сфері мистецтва. Особливе місце в цьому процесі належить плакатному мистецтву, яке поєднує художні, комунікативні та культурно-просвітницькі функції. Плакат в освітньому процесі розглядається не лише як візуальний об'єкт, а й як засіб розвитку естетичного смаку, візуального мислення та соціальної активності учнів [31, с. 23].

Організація занять зі створення плакату в системі позашкільної освіти має не лише художньо-творчий, а й виховний характер. Такі заняття сприяють розвитку естетичного смаку, формуванню соціальної активності, патріотичного світогляду, екологічної свідомості та візуальної культури дітей і молоді. Робота над плакатом передбачає поєднання пізнавальної діяльності

з творчим самовираженням, що робить цей вид роботи особливо ефективним у процесі формування особистості.

Водночас, плакат — це самостійний вид графічного мистецтва, який поєднує в собі візуальну виразність та змістову насиченість. Він виступає засобом інформаційного, освітнього чи агітаційного впливу на глядача, передаючи певну ідею, емоційний посил або соціальне повідомлення через художні засоби [3, с. 11]. У сучасному розумінні плакат можна визначити як універсальний інструмент візуальної комунікації, що поєднує естетичну привабливість і функціональність, виконуючи просвітницьку, виховну, рекламну чи пропагандистську роль. Його завдання швидко привернути увагу, викликати емоційну реакцію та стимулювати до роздумів чи дії.

Таким чином, плакат — це не лише афіша чи оголошення, а повноцінний художній твір, який синтезує графічну форму, колір, шрифт і символіку задля досягнення максимальної комунікативної ефективності [12, с. 59].

Створення плакатів у системі позашкільної освіти дозволяє комплексно реалізувати навчальні, виховні та розвивальні завдання.

Навчальний аспект полягає у засвоєнні знань про композицію, кольорову гармонію, символіку, типографіку, техніки ручної та цифрової графіки.

Виховний аспект спрямований на формування громадянської позиції, усвідомлення ролі мистецтва в суспільстві, розвиток почуття відповідальності за візуальне повідомлення.

Розвивальний аспект забезпечує розвиток образного мислення, творчої уяви, комунікативних здібностей та навичок роботи в команді [41, с. 105].

Першочерговим завданням педагога є створення умов для усвідомленого засвоєння здобувачами освіти ролі плакату як засобу художньої комунікації. Важливо пояснити, що плакат не лише несе інформаційне повідомлення, а й впливає на емоційно-ціннісну сферу глядача через виразність форми, кольору, композиції, шрифту. Саме тому навчання

має ґрунтуватися на комплексному підході, який поєднує знання з історії плакату, основ композиції, кольорознавства, графічного дизайну та практичні вміння роботи у традиційних і цифрових техніках. Тому заняття зі створення плакатів у позашкільних закладах стають не лише уроками образотворчості, а й ефективними інструментами культурно-просвітницької діяльності.

Отже, потрібно звернути увагу при проведенні занять зі створення плакатів що ґрунтується на таких методичних принципах:

1. Наочність – демонстрація учням зразків історичних та сучасних плакатів, аналіз їхньої структури та художніх прийомів.

2. Доступність – адаптація завдань відповідно до вікових особливостей та рівня підготовки здобувачів освіти.

3. Поетапність – розподіл роботи на логічні етапи: ідея → ескіз → макет → готовий плакат.

4. Інтегративність – поєднання знань з історії, культури, літератури, інформатики та образотворчого мистецтва.

5. Творча самостійність – стимулювання учнів до пошуку оригінальних ідей та індивідуальних засобів вираження [12, с. 60].

Заняття зі створення плакатів у позашкільній освіті доцільно будувати за такою структурою:

1) Мотиваційний етап: постановка проблемного питання або актуалізація теми; перегляд прикладів плакатів (історичних та сучасних); дискусія про роль плаката у суспільстві.

2) Теоретичний етап: ознайомлення з основами композиції, кольорової символіки, виразності шрифту; розбір прийомів візуальної метафори та символіки; аналіз культурно-просвітницької функції плакату на прикладах (наприклад, українські просвітницькі плакати 1920-х рр. чи соціальні кампанії сучасності).

3) Практичний етап: створення ескізів плакатів за заданою темою; робота над макетом у ручній або взаємодії від вікової особливості можна використовувати цифрову техніку (Adobe Photoshop, Illustrator, Canva тощо);

експериментування з кольоровими рішеннями, шрифтами, композиційними прийомами.

4) Рефлексивно-оцінювальний етап: презентація робіт; взаємооцінювання за критеріями: ідейність, виразність, композиційна цілісність; колективне обговорення вдалих рішень і шляхів удосконалення.

У позашкільній практиці особливо актуальними є тематичні заняття, присвячені культурним і суспільним подіям: до Дня вишиванки (плакати, що символізують українську ідентичність); до Дня художника (візуалізація ролі митця у суспільстві); екологічні «Збережи природу», «Чиста планета – щасливе майбутнє»; соціальні теми «Стоп булінг», «Молодь проти наркотиків», «Мистецтво заради миру»; просвітницькі заходи «День української писемності та мови», «Видатні постаті культури України» тощо.

Ці теми дозволяють здобувачам освіти не лише вдосконалювати художні навички, а й брати активну участь у формуванні громадської свідомості через мистецтво.

При виконанні завдання потрібно звертати увагу здобувачів освіти на графічну мову плакату. При цьому приділяючи значну увагу пошуку задуму, реалізації ідеї плаката та способам її композиційного втілення, не варто недооцінювати важливість графічної мови – тобто художньо-технічних прийомів, за допомогою яких формується виразний і переконливий образ.

Поняття «графічна мова плаката» варто розглядати як багатовимірну систему виражальних засобів, що реалізується відповідно до художніх і комунікативних завдань твору. Вона охоплює як побудову зображення у площині аркуша, так і створення цілісного художнього образу, який передає основну ідею автора [38, с.122]. Графічна мова плаката базується на взаємодії композиції, кольору, лінії, шрифту, контрасту, масштабу та ритму, які формують емоційне та смислове навантаження зображення. Вона є засобом не лише візуального представлення об'єкта, а й інтерпретації його змісту, виявлення внутрішньої сутності художнього образу.

Таким чином, графічна мова плаката - це інструмент художньої комунікації, який поєднує раціональне та емоційне, забезпечуючи виразність, лаконічність і змістову глибину візуального повідомлення.

Зібраний і проаналізований матеріал дозволяє зробити висновок, що лінія формує контур, окреслює форму та надає композиції динаміки. Вона може бути м'якою або жорсткою, пальною чи уривчастою залежно від задуму автора та характеру образу. Пляма визначає співвідношення світлих і темних ділянок, створює відчуття простору та глибини. Вдале використання плями допомагає досягти цілісності композиції. Колір є одним із найсильніших емоційних засобів плакату. Він не лише підсилює виразність образу, а й впливає на сприйняття глядача, задаючи певний настрій і ритм споглядання [38, с.123-124].

Ритм і контраст забезпечують динаміку зображення, сприяють акцентуванню головної ідеї. Ритмічна організація елементів створює відчуття гармонії, тоді як контраст напруги та виразності.

Фактура і пропорції додають зображенню матеріальності та відчуття реальності, допомагають урівноважити композицію.

Взаємодія всіх цих компонентів формує візуальну мову плакату, завдяки якій автор може передавати не лише інформаційне повідомлення, а й емоційний зміст, ставлення, художню інтерпретацію теми. Саме поєднання графічних засобів і методів надає плакату індивідуальності, робить його виразним, переконливим і здатним впливати на глядача.

У навчальному процесі ознайомлення здобувачів із графічною мовою плаката сприяє розвитку їхнього естетичного сприйняття, формує розуміння взаємозв'язку між технічними прийомами та художнім змістом твору. Такий підхід допомагає виховувати не лише виконавську майстерність, а й здатність мислити образно, знаходити оптимальні засоби візуальної комунікації для реалізації творчої ідеї [46, с.83].

Отже, графічна мова плаката є важливим засобом художнього висловлення, який поєднує композиційні, колористичні та технічні прийоми

у єдину систему візуальної комунікації. Вона визначає не лише зовнішню форму плакату, а й його змістовну глибину, виразність та здатність впливати на емоції глядача.

Розуміння закономірностей графічної мови дає можливість митцю свідомо керувати процесом створення образу, добирати оптимальні засоби для розкриття теми й посилення ідейного змісту твору. У процесі навчання майбутніх художників і дизайнерів вивчення графічних засобів є важливим етапом формування професійної компетентності, творчого мислення та естетичної культури.

Таким чином, опанування графічної мови плакату є не лише технічною навичкою, а й складовою художньої освіти, що сприяє розвитку візуального мислення, здатності до самовираження та створення образів, які поєднують емоційність, символічність і змістову насиченість.

Процес створення плаката передбачає глибокий композиційний пошук, спрямований на віднайдення оптимальних образотворчих засобів для реалізації творчої ідеї. Від того, наскільки влучно поєднані форма, пропорції, шрифт, ритм, колір та фактура, залежить виразність і переконливість кінцевого художнього результату.

Композиційний пошук допомагає учню усвідомити не лише естетичну, а й смислову сутність задуму, знайти відповідні образи, що розкривають тему через гармонійне поєднання змісту й форми. У ході цього процесу важливо враховувати закони зорового сприйняття, ритмічну організацію елементів, баланс між статикою та динамікою, а також узгодженість шрифтового і графічного компонентів [49, с. 22-23].

Методичні рекомендації: - здійснити композиційний пошук вирішення теми шляхом створення серії ескізів авторських шрифтів, що сприятиме розвитку індивідуального художнього стилю;

- здійснити аналіз варіантів ескізів, визначивши найбільш виразне та гармонійне поєднання шрифтових і графічних елементів. Особливу увагу

слід звернути на збереження цілісності композиції, логічного ритму та зорової ієрархії;

- виявити яскраві образи, здатні передати багатогранність концепції обраної теми шрифтового плаката. Образ має бути не лише декоративним, а й змістовним, тобто відображати головну ідею твору через символіку, колір, характер лінії та структуру композиції;

- використовувати експериментальні підходи, поєднувати традиційні техніки (малюнок, ручну графіку, живопис) із сучасними цифровими технологіями, зокрема програмами Adobe Photoshop, Illustrator, CorelDRAW, що дозволяє розширити можливості творчого експерименту;

- особливу увагу слід приділити узгодженню текстових та зображальних елементів, досягаючи гармонійного балансу між формою, кольором і змістом;

- проводити рефлексію творчого процесу — аналізувати власні рішення, виявляти їхні сильні та слабкі сторони, визначати шляхи вдосконалення.

Тому композиційний пошук у роботі над плакатом є не лише технічним етапом, а й творчим досвідом, що формує у студентів художнє мислення, здатність до самостійного вибору засобів виразності та усвідомлення ролі композиції у створенні переконливого візуального образу.

Також, важливою складовою навчального процесу є групова робота, під час якої учні мають можливість обговорювати власні ідеї, аналізувати творчі рішення та надавати одне одному конструктивні поради. Такий формат навчання сприяє розвитку комунікативних навичок, вмінню аргументовано висловлювати думку та сприймати критику як засіб удосконалення власного творчого продукту [46, с. 81]. А колективне мислення стимулює глибше розуміння теми культурно-освітнього плакату, допомагає побачити проблему з різних точок зору та виробити спільні шляхи художнього вирішення поставлених завдань. У процесі спільної роботи формується атмосфера творчої взаємодії, де кожен учасник не лише розвиває

індивідуальний стиль, а й навчається координувати свої ідеї з загальною концепцією групи.

Таким чином, групова робота у створенні культурно-освітніх плакатів сприяє формуванню не лише художніх і технічних умінь, а й соціально-комунікативних компетентностей, необхідних для ефективної діяльності в командних проєктах, що є важливою складовою професійної діяльності.

Втім, при розробці плану-конспекту заняття зі створення плаката педагогові важливо враховувати: чітке визначення мети (навчальної, розвивальної, виховної); відбір матеріалів та обладнання (папір, фарби, графічні планшети, комп'ютерні програми); методи роботи (індивідуальні, групові, інтерактивні); очікувані результати (створення плаката з актуальним меседжем, розвиток візуального мислення та комунікативних навичок) (Додаток В).

Отже, методичні рекомендації щодо створення плакатів у позашкільній освіті може бути спрямована не лише на формування технічних навичок, але й на виховання соціально активної, духовно розвиненої особистості та гармонійно поєднувати освітні, виховні та культурно-просвітницькі завдання. Робота над плакатом формує у здобувачів освіти здатність мислити образно, відповідально ставитися до суспільних проблем і висловлювати власну позицію мовою мистецтва. Плакат виступає не лише як художній продукт, а й як засіб комунікації, культурної ідентифікації та розвитку креативності здобувачів.

Висновки до розділу 3

У результаті аналізу ролі мистецтва плакату в культурно-освітньому процесі встановлено, що плакат є багатогранним засобом комунікації, який поєднує естетичні, інформаційні та виховні функції. Його використання в системі освіти сприяє розвитку візуального мислення, формуванню художньої культури, креативності та громадянської свідомості учнів.

Плакат виступає ефективним інструментом освітнього впливу, оскільки здатний формувати ціннісні орієнтири, розвивати соціальну активність і виховувати відповідальне ставлення до суспільних процесів. У шкільному та позашкільному середовищі створення плакатів на морально-етичні, культурні чи соціальні теми забезпечує інтеграцію навчального змісту з актуальними проблемами сучасності, стимулює учнів до аналітичного мислення та творчого самовираження.

Запропоновані методичні рекомендації підтверджують доцільність поетапного впровадження плакатного мистецтва в навчально-виховний процес: від ознайомлення з історією жанру до створення авторських композицій. Практичні заняття зі створення плакатів сприяють розвитку творчого потенціалу учнів, формують уміння працювати з кольором, формою, шрифтом і композицією. Такі заняття виховують почуття відповідальності за візуальне повідомлення, розвивають навички командної роботи та критичного аналізу, розвиває комунікативні навички, відповідальність за творчий результат і здатність до самостійних рішень.

Отже, мистецтво плакату в системі позашкільної освіти має значний потенціал як дидактичний, так і виховний інструмент, естетичну та пізнавальну функцію. Воно сприяє гармонійному розвитку особистості, утвердженню національних і культурних цінностей, вихованню естетичного смаку та активної громадянської позиції, що підтверджує його важливе місце в сучасній художньо-педагогічній практиці. Також використання плакату в освітньому процесі є ефективним засобом розвитку візуальної грамотності, художнього мислення та світоглядної культури особистості.

ВИСНОВКИ

У ході дослідження було всебічно проаналізовано розвиток мистецтво плаката як складне соціокультурне та художньо-комунікативне явище, що має вагоме значення у сучасному культурно-освітньому просторі. Проведена робота дозволила простежити еволюцію плакату – від його становлення в межах станкової графіки XIX століття до сучасних цифрових форм візуальної комунікації, які поєднують традиційні мистецькі принципи з новітніми технологічними можливостями. У результаті було визначено, що мистецтво плакату не лише відображає суспільні настрої, а й активно впливає на розвиток естетичного смаку, патріотичної свідомості, екологічної культури та громадянської позиції особистості.

Перший розділ дослідження висвітлив теоретико-історичні аспекти розвитку плакатного мистецтва. Визначено, що плакат пройшов тривалий шлях трансформацій – від рекламно-інформаційного засобу до самостійного художнього жанру. Його типологічна різноманітність (політичний, соціальний, культурно-просвітницький, рекламний тощо) відображає потреби різних історичних епох і суспільних контекстів. Особливу роль у формуванні візуальної культури відіграло українське плакатне мистецтво XIX–XX століть, у якому поєдналися національна традиція, європейські тенденції та прагнення до духовно-культурного самоутвердження.

Другий розділ присвячено практичним аспектам створення плакатів за допомогою комп'ютерної графіки. Визначено етапи роботи над плакатом – від зародження ідеї, ескізного проектування, добору композиційних і колірних рішень до цифрової реалізації. Підкреслено роль плакату як засобу візуального мислення, художнього самовираження та професійного зростання майбутніх дизайнерів. Практичні напрацювання (створення плакатів до пам'ятних дат, а саме: 95-річчя КДПУ, до Дня працівників освіти, Дня художника, Дня вишиванки, Дня української писемності) стали

прикладом інтеграції творчої ідеї, культурного змісту та сучасних технологій у єдиний художній образ.

У третьому розділі розглянуто педагогічний потенціал плакату в системі позашкільної освіти. Плакат визначено як важливий засіб комунікації, виховання естетичного смаку, розвитку креативності та громадянської свідомості. Розроблені методичні рекомендації підтвердили, що навчання створенню плакату сприяє формуванню візуального мислення, образного бачення, уміння працювати з ідеєю, кольором і композицією. Практика використання плакату на заняттях у закладах позашкільної освіти допомагає виховувати у здобувачів почуття відповідальності за візуальний образ і здатність передавати соціально значущі ідеї художніми засобами.

Отже, мистецтво плакату посідає важливе місце в сучасному культурно-освітньому процесі, оскільки об'єднує навчальну, виховну й просвітницьку функції. Воно стимулює розвиток творчої особистості, формує художню культуру, розширює світогляд і сприяє естетичному вихованню молоді. Плакат не лише відображає тенденції часу, а й активно впливає на формування ціннісних орієнтацій суспільства, стаючи потужним засобом художнього діалогу між митцем, глядачем і культурним середовищем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Авраменко Д. Об'ємно-конструктивний компонент образу зовнішньої реклами. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. Мистецтвознавство. Архитектура*. Харків, 2014. № 1. С. 4 – 7.
2. Андрейканіч А. І. Визначення поняття плаката, його види та жанри. *Вісник Закарпатського художнього інституту*. 2014. Вип. 5. С. 134 – 138. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/newtracaar_2014_5_36
3. Андрейканіч А. І. Антологія українського плаката першої третини ХХ століття. Косів: Видавничий дім «Довбуш», 2012. 120 с.; іл.
4. Бажанова Л. І. Плакат: історія і сучасність. Київ: Мистецтво, 2018. 92 с.
5. Бондар Ю. Плакати, афіші та листівки у контексті соціальної й політичної комунікацій URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkp_2014_7_4 (дата звернення: 05.06.2025)
6. Бокань В. А. Українська графіка як чинник формування національно- культурної свідомості народу (друга половина 1950-х - 1960-і роки). Київ, 1997. 217 с.
7. Борисенко І. В. Методика викладання графічного дизайну в контексті сучасних інформаційних технологій. *Освіта та педагогічна наука*. 2018. № 1. С. 48 – 52.
8. Булах Т. Д. Історія реклами у видавничій справі. URL: http://eprints.rclis.org/19203/1/istoria_reklamy.pdf (дата звернення 03.07.2025).
9. Васюк Г. Г. Інженерна та комп'ютерна графіка. Київ, 1995. 180 с.
10. Вікіпедія. Анрі Тулуз-Лотрек. URL: <https://surl.li/smbjjc> (дата звернення 03.07.2025).
11. В'юнник А. Українська графіка ХІ-початку ХХ ст. Київ: Мистецтво, 1994. 327 с.
12. Гайдук В. Плакат як жанр візуальної культури: дидактичні можливості. *Освіта та мистецтво*, 2022. № 5. С. 58 – 62.

13. Галькевич Т., Донець О. Український друкований плакат 1986–1992 років з фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Київ, 2018. 467 с.
14. Грищенко В. Взаємовплив дизайну плаката та середовища існування людини. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 70. Т. 1. 2023. С. 92-97.
15. Даниленко В. Я. Дизайн. Харків: ХДАДМ, 2003. 320 с.
16. Донець О. М. Український друкований плакат другої половини 1960-х – початку 1980-х років з фондів НБУВ: тематика, художні особливості. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rks_2015_19_18
17. Енциклопедія візуальних мистецтв: Альфонс Муха URL: <https://www.wikiart.org/ru/alfons-mukha> (дата звернення: 09.09.2025)
18. Енциклопедія візуальних мистецтв: Жюль Шере URL: <https://www.wikiart.org/ru/zhyul-shere> (дата звернення: 09.09.2025)
19. Іванченко Ю., Ваврик О., Бросаліна О. та ін. Дизайн: словник-довідник. Київ: Київ: Фенікс, 2010. 384 с.
20. Карсаварний В. І. Персональна виставка. Живопис, плакат. Хмельницький: Видавництво «Поділля», 2002. 28 с.
21. Калашнікова О. А. Зображальний аспект візуальної мови графічного дизайну. Харків, 2011. 20 с.
22. Коваль Н. С. Еволюція форми плаката як засобу графічної комунікації. *Вісник Київського національного університету технологій та дизайну*. 2014. № 3 (77). С. 255 – 260.
23. Коваль А. Плакатне мислення в дизайні: освіта, методика, практика. *Мистецька освіта України*, 2022. № 1. С. 55 – 60.
24. Колінз Б. Плакат як мистецтво. Жуль Черє та боротьба за рівність мистецтв у Франції кінця XIX століття. 1985. 41 с.
25. Колосніченко М. В. Адаптивна роль плакату в контексті розвитку сучасного мистецтва : моногр. Київ: КНУТД, 2023. 220 с

26. Кравчук Ю. Художньо-композиційні принципи рекламного плаката перших десятиліть ХХІ століття. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. Мистецтвознавство*. 2021. Вип. 38. С. 58-63. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukrkm_2021_38_11

27. Криволапов М. О. Формування та розвиток національної мистецької школи і мистецтвознавчої науки в Україні ХХ століття. Київ, 2006. 266 с.

28. Кузьмін С. О. Педагогічні основи розвитку творчих здібностей студентів у процесі дизайн-проектування. *Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя*. Серія: Психологопедагогічні науки. 2015. № 2. С. 134 – 140.

29. Куленко М. Я. Основи графічного дизайну: підручник / М. Я. Куленко; за ред. Є. А. Антоновича. 3-тє вид., перероб. і доп. Київ : Кондор, 2015. 544 с.

30. Лагутенко. О. Українська графіка першої третини ХХ ст. Київ: Грані-Т, 2006. 240 с.

31. Мельник Л. Візуальна культура та її роль у мистецькій освіті. *Вісник ХДАДМ*, 2021. № 3. С. 20 – 24.

32. Мирошніченко М. Е., Дубрівна А. П. Особливості побудови візуальної комунікації у дизайні плакату. *Технології та дизайн*. 2020. № 4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/td_2020_4_8 (дата звернення: 22.04.2025).

33. Олійник Г. Г., Босенко В. В. Енциклопедія Сучасної України. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України. 2004. URL: <https://esu.com.ua/article-37412>

34. Петрусенко І. С. Соціальний плакат у візуальній культурі ХХ–ХХІ ст. Львів: АРТ-Прес, 2020. С. 45 – 62

35. Плакат URL: <https://ube.nlu.org.ua/article/%D0%9F%D0%BB%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D1%82> (дата звернення: 10.09.2025).

36. Плакати першої половини ХХ століття французького дизайнера Кассандра URL: <https://surl.li/uzpdnj> (дата звернення: 10.10.2025).

37. Плакат як вид прикладної графіки: веб-сайт. 2020. URL: <https://referatss.com.ua/work/plakat-jak-vid-prikladnoi-grafiki/> (дата звернення 12.10.25)

38. Поліщук А. А. Теорія та практика графіки: навч. посібник. Київ, 2015. 209 с.

39. Романичева Є., Яцюк О. Дизайн та реклама. Комп'ютерні технології. Київ : ДМК, 2000. 464 с.

40. Романюк О. Н., Романюк О. В., Чехмestрук Р. Ю. Комп'ютерна графіка : електронний навч. посіб. Вінниця : ВНТУ, 2023. 147 с.

41. Савчук О. Соціальне мистецтво: плакат як форма впливу на свідомість. *Проблеми сучасного мистецтва*. 2020. № 7. С. 102 – 106.

42. Соболев О. В. Інформаційний дизайн як комунікативний інструмент: методика проектування. *Вісник Львівської національної академії мистецтв*. 2016. Вип. 30. С.237 – 247.

43. Сосницький Ю. Український плакат як інструмент культурної ідентифікації. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 81. Т. 2. 2024. С. 129 – 137 URL: <https://nz.lviv.ua/archiv/2022-4/20.pdf>

44. Станкевич Н. Рекламний плакат з найдавніших часів до поч. XX століття. *Науковий збірник*. Львів: СКІМ, 2009. С. 111 – 118.

45. Ткаченко М. Освітні практики ХХІ століття: візуальні методи навчання. Дніпро: Навчальна книга, 2021. 102 с.

46. Хмара О. П. Використання комп'ютерних технологій в навчанні графічного дизайну : педагогічні аспекти. *Педагогічна освіта : теорія і практика*. 2019. № 26. С. 79 – 84.

47. Цинковська І., Юхимець Г. Український плакат періоду Великої Вітчизняної війни у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. URL: <http://history.org.ua/JournALL/histname/26/9.pdf> (дата звернення 12.09.2025).

48. Шайкан В. О. Радянський політичний плакат як засіб ідеологічної боротьби в роки Великої вітчизняної війни. URL:

http://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/32/shaykan.pdf

(дата звернення 25.03.2025).

49. Шевченко В. Я. Композиція плаката : Навч. посіб. – 2-ге вид., доп. Харків : «Колорит», 2007. 123 с.: іл .

50. Pryshchenko S., Antonovych Y., Senchuk T. Ecoposter as a Form of Socio-Cultural Communications. *Demiurge: ideas, technologies, perspectives of design*. 2021. Vol. 4, № 2. pp. 127 – 135.

51. Skliarenko N. V., Kolosnichenko O. V., Yezhova O. V. Development of an Advertising Poster as a Current Means of Adaptive Visualization of Social Problems. *Art and Design*. 2022. Vol. 5, № 3. pp. 15 – 25.

ДОДАТКИ

Додаток А

Ілюстрації до Розділу 1

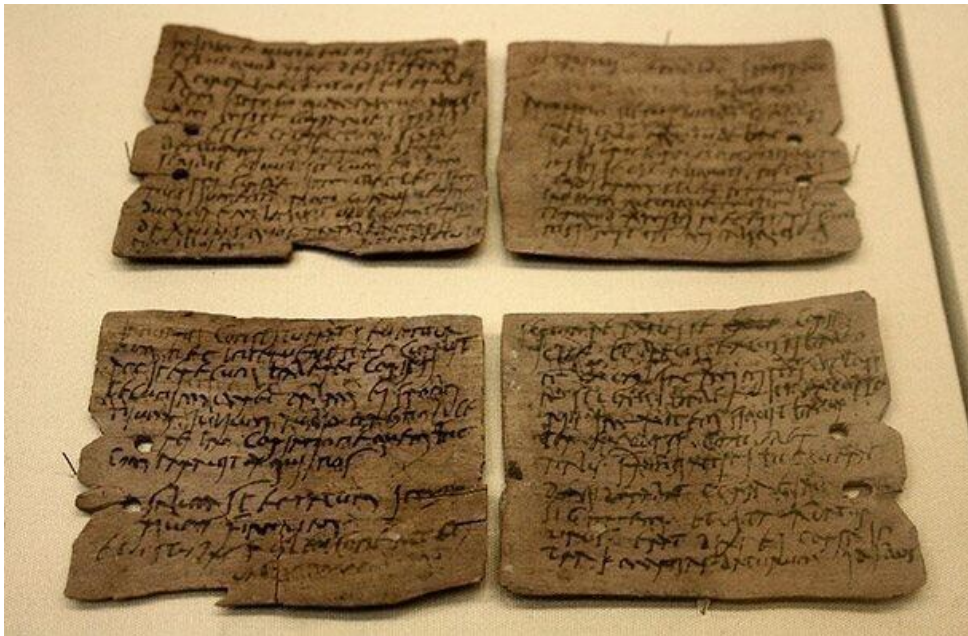

Рис. 1.1. Оголошення (плакати) Стародавнього Риму (27 р. до н.е.)

Рис.1.2. Літографія XVIII ст.

Рис.1.3. Жюль Шере «Мулен Руж»,
1890 р.

Рис.1.4. Жюль Шере «Фолі-Бержер»,
1890 р.

Рис.1.5. Жюль Шере «Свято
квітів у Баньер-де-Люшон», 1980р.

Рис.1.6. Жюль Шере
«Музей Гревен», 1988р.

Рис.1.7. Анрі де Тулуз-Лотрек
«Королева радості», 1892 р.

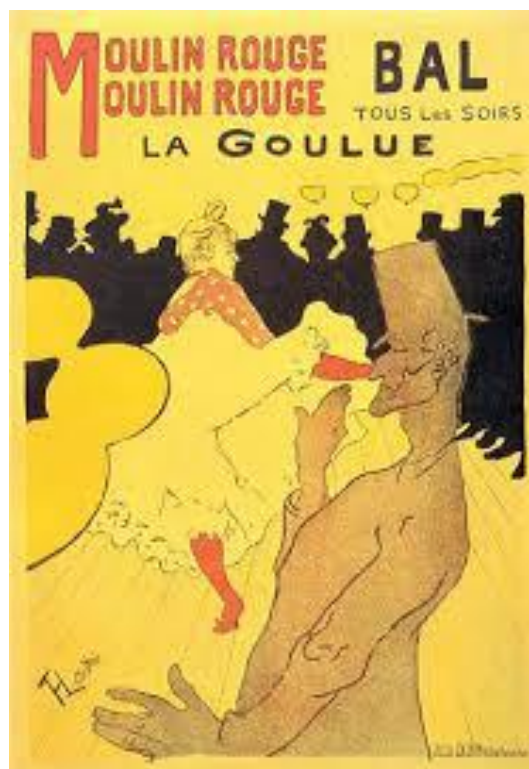

Рис.1.8. Анрі де Тулуз-Лотрек
«Ля Гулю в Мулен Руж», 1892 р.

Рис.1.9. Альфонс Марія Муха
«Жісмонда», 1895р.

Рис.1.10. Альфонс Марія Муха
«Флірт», 1899р.

Рис.1.11. Альфонс Марія Муха «Job», 1896р.

Рис.1.12. Альфонс Марія Муха «Biscuits Lefèvre-Utile», 1897р.

Рис.1.13. Альфонс Марія Муха «Монако Монте-Карло», 1897р.

Рис.1.14. Кассандр «Normandie»,
1935р.

Рис.1.15. Кассандр «Etoile du Nord»,
1927р.

Рис. 1.16. Кіт Харінг, 1983р.

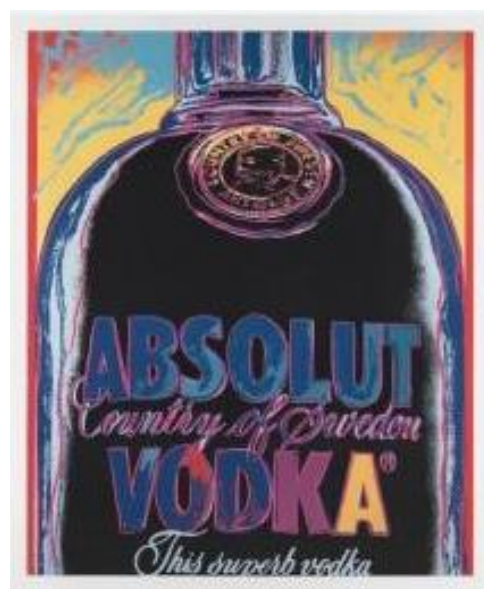

Рис. 1.17.Енді Воргол «Absolut
Vodka» 1985 р.

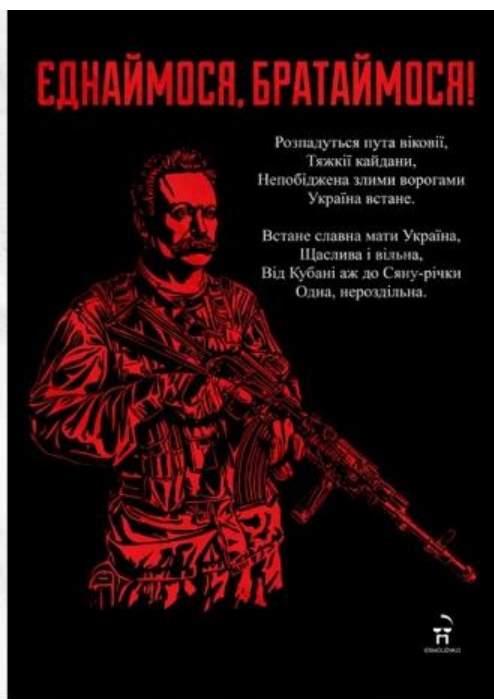

Рис.1.18. Андрій Єрмоленко, 2022р.

Рис.1.19. Андрій Єрмоленко, 2023р.

Рис.1.20. Дейнега А. «Море – не нафтосховище», 2021 р.

Рис.1.21. Панькевич А. «Стань донором крові для наших захисників та захисниць»

Рис.1.22.Жоан Міро «Сонце Міро»,
1983р.

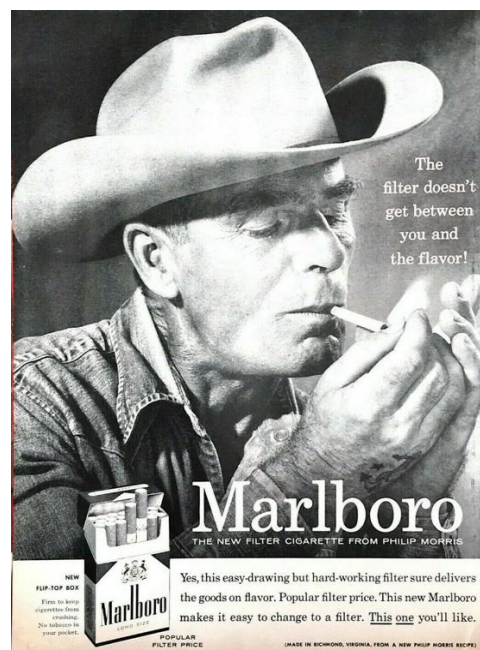

Рис.1.23.Лео Бернетт «Мальборо»,
1960р.

Рис.1.24. Козюк В. «Україна крізь віки», 2023р.

Рис.1.25. Плакат навчальний «Мапа України»

Рис.1.26. Козюк В. «Дивосвіт карпатського краю», 2023р.

Рис.1.27. Козюк В. «Дитинець української нації», 2023р.

Рис.1.28. Жюль Шере
«Фолі-Бержер», 1875р.

Рис.1.29. «Більше діла,
менше слів!», 1956р.

Рис.1.30. «Люби справу – майстром будеш!!» , 1955р.

Ілюстрації до Розділу 2

Рис.2.1. – 2.5. Пошукові начерки плакату, присвячені 95-річчю Криворізького державного педагогічного університету

Рис.2.6. – 2.13. Пошукові начерки плакату, присвячені Дню працівників освіти

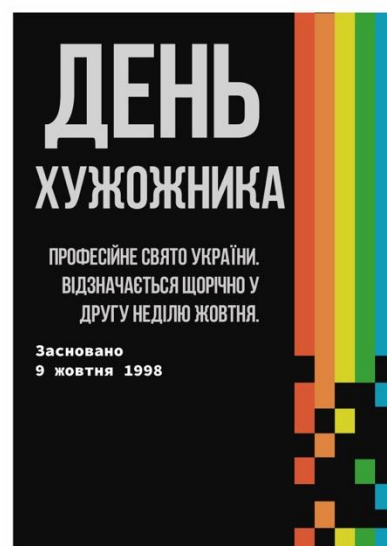
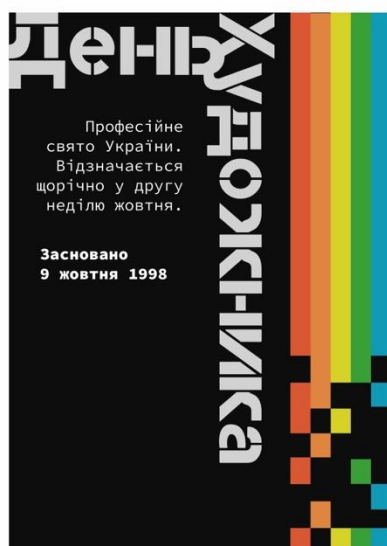
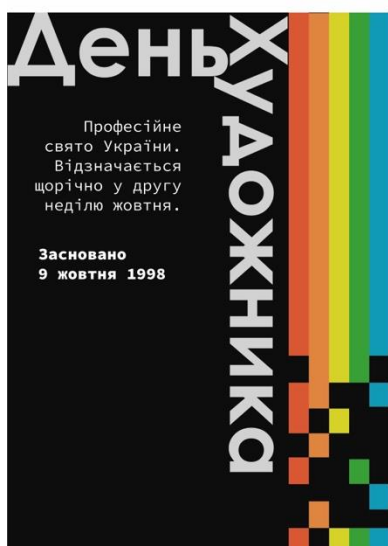

Рис.2.14 – 2.19. Пошукові начерки плакату, присвячені Дню художника

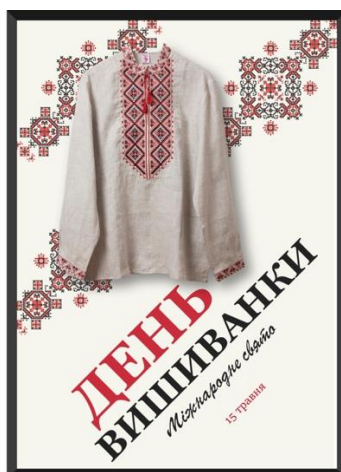

Рис.2.20 – 2.25. Пошукові начерки плакату, присвячені Дню вишиванки

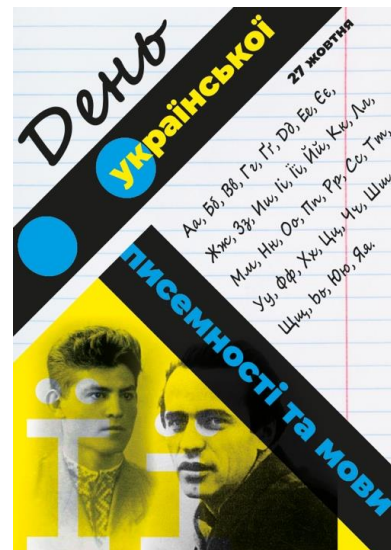
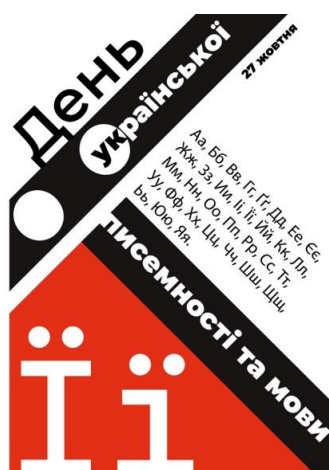

Рис.2.26 – 2.28. Пошукові начерки плакату, присвячені Дню української писемності

Рис. 2.29. Кваліфікаційна робота

Розробка План-конспектів уроку до Розділу 3

Дата проведення:

Клас: 5

Тема: Створення плаката до Дня вишиванки.

Тип уроку: вивчення нових знань

Мета заняття:

•*Навчальна:* ознайомити учнів з особливостями плакатного мистецтва, принципами композиції, символікою української вишивки; навчити створювати ескізи плакатів з урахуванням поєднання образу та тексту.

•*Розвивальна:* розвивати креативність, візуальне мислення, вміння застосовувати комп'ютерну графіку у творчості.

•*Виховна:* формувати повагу до українських традицій, національної культури та усвідомлення значення вишиванки як символу ідентичності.

Завдання: створити плакат до Дня вишиванки

Обладнання та матеріали:

- Для вчителя: мультимедійна презентація з прикладами українських плакатів;

- Для учнів: папір формату А3, кольорові олівці, фарби, маркери.

План заняття:

1. Організаційний момент – 5 хв.
2. Вступ. Актуалізація опорних знань (підготовка учнів до сприйняття нової теми) – 3 хв.
3. Пояснення теми уроку – 10 хв.
4. Творча робота учнів – 25 хв.
5. Підведення підсумків. Рефлексія – 2 хв.

Хід уроку

I. Організаційна частина

Доброго дня, діти! Сьогодні ми поговоримо про мистецтво плаката і його роль у збереженні національних традицій. Вишиванка — це не просто одяг, а символ української культури та єдності. Наше завдання — створити плакат, який передаватиме цю ідею сучасними художніми засобами.

II. Вступ. Актуалізація знань

Як Ви гадаєте, які асоціації у вас виникають, коли ви чуєте слово *вишиванка*?, чим вона є особисто для вас — святковим одягом чи символом культури? (приклади робіт див. Додаток)

Тут педагог формує емоційне залучення, показує, що плакат — це не лише картинка, а засіб візуальної комунікації.

III. Пояснення теми уроку

Плакат — це особливий вид графічного мистецтва, який поєднує в собі художній образ і текст. Його основна функція — впливати на глядача, привертати увагу та передавати конкретне повідомлення. Щоб створити вдалий плакат, дизайнер має знати закони композиції, роль кольору, значення символів і вміти підібрати влучний шрифт».

Композиція плаката: акцент на головному образі (наприклад, стилізованій вишиванці), використання контрастних кольорів.

Роль шрифту: гасло має бути коротким і зрозумілим, напр. «Вишиванка єднає».

Символіка кольорів у вишивці:

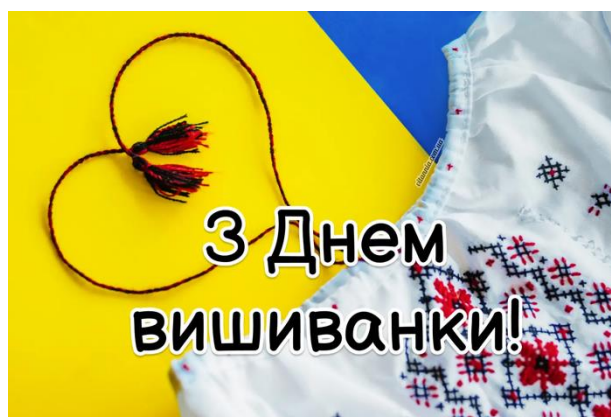
- червоний — життя, любов, енергія;

- чорний — пам'ять, земля;
- білий — чистота, духовність.

Приклади, що може показати: фрагменти українських орнаментів, сучасні графічні постери з мінімалістичними символами (наприклад, стилізовані орнаменти, QR-код у вигляді вишивки).

Сьогодні вишиванка — не лише частина національного вбрання, а й елемент моди. Її одягають не лише на свята, а й у повсякденному житті. Щороку в третій четвер травня українці святкують Всесвітній день вишиванки, одягаючи вишиті сорочки на роботу, до школи, на прогулянку.

Існує кілька основних стилів української вишивки: геометричний, рослинний, зооморфний (тваринні мотиви). Найпоширенішими кольорами є червоний (любов, радість), чорний (земля, мудрість), синій (вода, небо, спокій), зелений (життя, молодість).

Плакат працює завдяки **символам**, які викликають миттєві асоціації.

У випадку з темою вишиванки такими символами можуть бути:

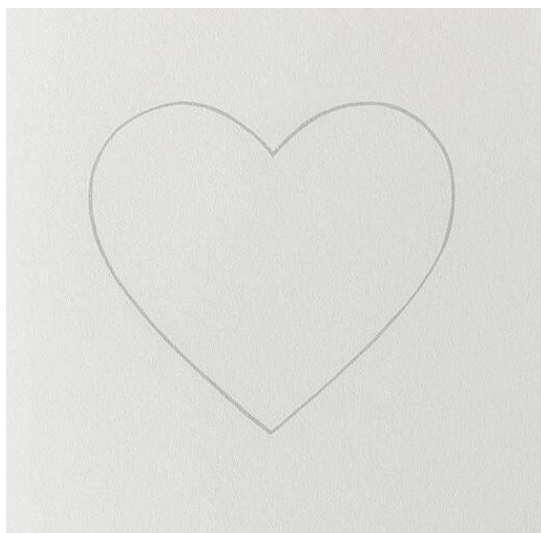
- орнамент (ромби, хрести, хвилясті лінії);
- силует людини у вишиванці;
- поєднання традиційних візерунків із сучасними елементами (наприклад, смартфон у руках молоді у вишиванках).

Образи повинні викликати емоцію: гордість, радість, відчуття єдності.

Учитель підкреслює: *Ваш плакат має не лише прикрашати, а й передавати меседж, який зрозуміє кожен глядач.* Отже, ми з вами розглянули основні складові створення плаката: композицію, колір, шрифт і символіку. Важливо пам'ятати, що плакат — це не просто малюнок. Це повідомлення, звернене до глядача. Він має бути зрозумілим, емоційним і яскравим, щоб виконувати свою головну функцію — впливати.

IV. Творча робота учнів

Створити малюнок від руки з використанням орнаментів.

1. Легко намітити олівцем форму серця. Стежити, щоб серце було симетричним.

2. Поділ серця на смужки. Далі заповнюємо серце орнаментом (Орнамент запропонувати на вибір здобувачам). У верхній смужці намалювати 3–4 квітки або зірочки з вісьмома пелюстками. У середній смужці — геометричний візерунок). Наголосити на ритмічності та повторюваності.

У нижній смужці — дрібніший традиційний візерунок. Можна намалювати “бігунець” — дрібні зубчики або хрестики. *Вчитель показує приклад на дошці.*

3. Обвести весь орнамент червоним і чорним (основні кольори традиційної вишивки). Важливо дотримуватись симетрії — щоб орнамент виглядав рівним. Олівцеві лінії стерти після завершення контуру.

4. Додати синьо-жовту стрічку навколо серця (за бажанням). Також, можна додати до малюнку надпис «З Днем Вишиванки!».

Учитель консультує: підказує, де зробити акцент; звертає увагу на поєднання кольорів; пояснює, як правильно розташувати гасло (наприклад, щоб текст не зливався з фоном).

V. Підведення підсумків. Рефлексія

Кожен учень або група презентує свій плакат.

Учитель може ставити питання:

- «Яке головне повідомлення вашого плаката?»
- «Чому ви обрали саме ці кольори та символи?»
- «Чим ваш плакат може зацікавити глядача?»

Тут важливо підкреслити не лише художню якість, а й змістовність та влучність меседжу.

Сьогодні ми переконалися, що плакат — це мистецтво і водночас засіб комунікації. Створюючи плакати, ми зберігаємо й популяризуємо українські традиції, а також навчаємось висловлювати свої ідеї візуально».

Домашнє завдання: зробити ескізи плакатів до інших культурних дат (напр. День української писемності).

Список використаних джерел

1. Андрейканіч А. І. Визначення поняття плаката, його види та жанри. *Вісник Закарпатського художнього інституту*. 2014. Вип. 5. С. 134 – 138.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/newtracaar_2014_5_36
2. Вердіна С. В. Секрети педагогічної майстерності. Уроки для вчителя. Серія «Педагогічні інновації. Майстерня». Харків: Вид. група «Основа», 2008. 111 с.
3. Дубовик О. І. Графічний дизайн : теорія і практика. Київ : Видавничий дім «КМ Академія», 2018. 256 с.
4. Шевченко В. Я. Композиція плаката: Навч. посіб. – 2-ге вид., доп. Харків : «Колорит», 2007. 133 с.: іл .

План-конспект уроку

Дата проведення:

Клас: 5

Тема: Виготовлення плакату до Дня Рідної Мови

Тип уроку: комбінований

Мета заняття:

•*Навчальна:* ознайомити учнів із поняттям «плакат», його особливостями та призначенням; формувати уявлення про роль рідної мови в житті людини; навчити правильно поєднувати зображення та текст у композиції плакату

•*Розвивальна:* розвивати художньо-естетичний смак, уміння гармонійно розташовувати елементи на аркуші; вдосконалювати навички роботи з фарбами, фломастерами або аплікацією; формувати творчі здібності та креативне мислення.

•*Виховна:* виховувати любов і повагу до рідної мови, національної культури та традицій; формувати почуття гордості за свою країну; прищеплювати акуратність, відповідальність та вміння працювати в колективі.

Обладнання та матеріали:

- для вчителя: аркуш А2 формату, простий олівець, двосторонній скотч;
- для учнів: кольорові олівці та фломастери, ножиці, ручки.

Ключові поняття: плакат.

Місце проведення: кабінет.

План заняття:

1. Організаційний момент – 1 хв.
2. Вступ. Актуалізація опорних знань (підготовка учнів до сприйняття нової теми) – 2 хв.
3. Пояснення теми уроку – 15 хв.

4. Творча робота учнів. Педагогічний рисунок – 25 хв.

5. Підведення підсумків. Рефлексія – 2 хв.

Хід уроку

1. Організаційна частина

Привітання учнів, створення позитивного настрою. Перевірка готовності до заняття (матеріали, порядок на робочому місці). Оголошення теми та мети заняття.

2. Вступ.

Бесіда про День Рідної Мови, його значення. Чому важливо берегти та розвивати свою рідну мову? Рідна мова – це частина нашої культури, історії та національної ідентичності. Вона об'єднує людей, допомагає передавати традиції з покоління в покоління. Якщо мова зникає, втрачається і частина народу, його унікальність. Тому важливо не лише зберігати мову, а й розвивати її, збагачувати, правильно використовувати у спілкуванні.

Які мови розмовляють у світі? У світі існує понад 7 тисяч мов. Найпоширенішими за кількістю носіїв є китайська, англійська, іспанська, хінді, арабська. Українська мова належить до слов'янської групи мов і є однією з найбагатших та наймелодійніших у світі.

Чи знаєте ви прислів'я або вислови про мову?

1. *Слово — не горобець, вилетить — не впіймаєш.*
2. *Хто мови своєї цурається, той сам себе зневажає.*
3. *Без мови немає народу.*
4. *Рідна мова — життя духовного основа.*
5. *Птицю пізнають по пір'ю, а людину — по мові*

Поняття «плакат». Плакат – це велике зображення з коротким текстом, яке привертає увагу та доносить важливу інформацію.

– Де ми можемо зустріти плакати? (у школі, на вулиці, у музеях, в метро тощо).

– Які бувають плакати? (рекламні, інформаційні, соціальні, святкові).

– Як правильно оформити плакат, щоб він був зрозумілим і привабливим?

Актуалізація опорних знань

Запитання до учнів:

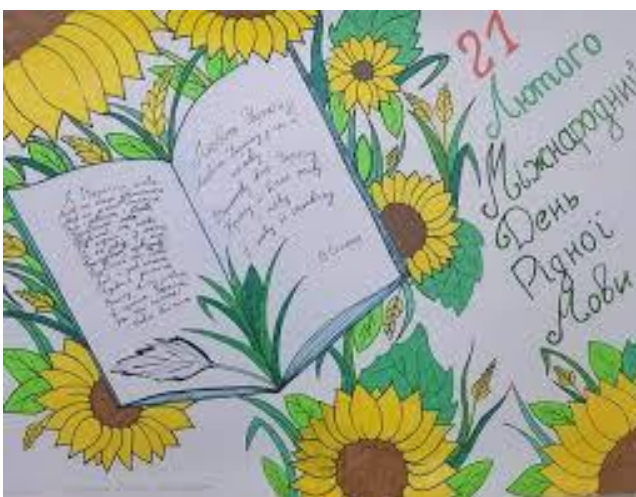
- Чи доводилося вам бачити святкові плакати? Які вони були?
- Які кольори можуть символізувати нашу рідну мову та культуру?
- Як можна передати через зображення любов до рідної мови?

3. Пояснення

Обговорення композиції плакату:

1. Основне правило – чіткість і простота (головна думка має бути зрозумілою з першого погляду).
2. Важливість великих, яскравих букв і чітких малюнків.
3. Поєднання кольорів: синьо-жовті відтінки, червоний як символ любові, білий як чистота мови.
4. Використання декоративних елементів (українські орнаменти, символіка, візерунки).
5. Демонстрація прикладів плакатів (можна показати зображення або намальовані зразки)

5. Практична частина. Педагогічний рисунок

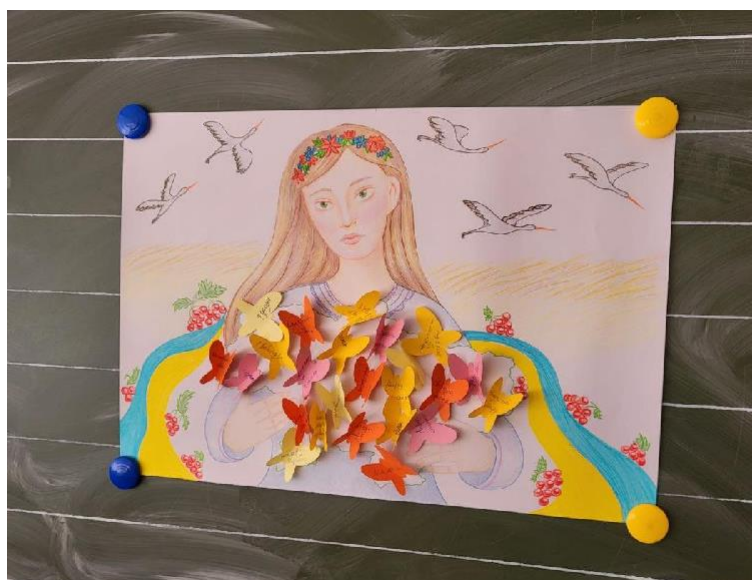
Учні створюють один спільний плакат:

1. Малюють основу та визначають композицію.
2. Розфарбовують, прикрашають орнаментами, декоративними елементами.
3. Використовують аплікацію або змішані техніки (за бажанням).
4. Практикант допомагає, консультує, заохочує дітей до творчих рішень.

Здобувачі освіти разом з вчителем створюють плакат кольоровими олівцями.

Приклеюємо різнокольорових метеликів, на яких учні написали свої щирі побажання для нашої рідної України

5. Підведення підсумків. Рефлексія

Повторення важливості рідної мови та значення плакату як мистецького засобу. Оцінювання старанності та креативності учнів. Подяка за активну участь.

Дякую всім за старанну працю, ви великі молодці! Пам'ятайте про важливість говорити українською мовою та любіть Україну, гарного свята!

Рефлексія:

1. Що вам найбільше сподобалося у створенні плакату?
2. Чи вдалося передати головну ідею?
3. Які символи України ви знаєте?
4. Які складнощі виникли під час створення плакату?

Список використаних джерел:

1. 21 лютого - Міжнародний день рідної мови: матеріали до свята. URL: https://znayshov.com/News/Details/21_liutoho_mizhnarodnyi_den_ri_dnoi_movu_materialy_do_sviata (дата звернення 19.07.2025)
2. Державні і народні символи України. URL: <https://www.osvitjanyk.dp.ua/2025/02/06/derzhavni-i-narodni-simvoli-ukrayini/> (дата звернення 19.07.2025)
3. Масол Л. Мистецтво: підруч. інтегр. курсу для 3-го кл. закл. заг. Серед. освіти. Київ: Генеза. 2020. 128 с.